

RIKOSSEURAAMUSVIRASTO

Rikosseuraamusviraston monisteita 6/2007

Vankien jälkihuollon järjestäminen Vammalassa

Rita Virtanen

07.11.2007

TIIVISTELMÄ

Vankilasta vapautuu vuosittain noin 7000 vankia. Monelta puuttuu koulutus, ammatti, työ, toimeentulo, asunto, terveys ja pysyvät hyvät ihmissuhteet. Rikoksenuusijat ovat kallis ja vaikea haaste yhteiskunnalle. He ovat aikuisväestömme sairain ja köyhin väestönosa. Vankilasta vapautuvan palvelut ovat hajallaan eri organisaatioissa eikä kukaan ota kokonaisvastuuta. Vapautuvalle ja hänen läheisilleen tilanne on tuskallinen.

Vanhasen I hallituksen ohjelmassa sovittiin, että vapautuvien vankien elämänhallintaa tukeva jälkihuolto järjestetään. Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö asettivat 12.5.2005 Vankien jälkihuoltotyöryhmän. Sen toimikausi oli 12.5.2005 – 15.1.2006. Työryhmässä oli 10 jäsentä. Olin yksi heistä. Työryhmän työn tuloksena syntyivät valtakunnalliset suositukset yhteistoiminnalle. Paikallistasolla jokaisen kunnan tulee luoda alueelleen täsmennetty jälkihuoltomalli. Kehitysprojektini Vankien jälkihuollon järjestäminen Vammalassa toteutti tätä toimeksiantoa.

Kehitysprojektini tehtävänä oli viedä paikallistason tietämys ministeriöiden jälkihuoltotyöryhmän käyttöön, tuoda tietoa ministeriötasolta paikallistasolle ja tiedottaa vankienhoidon lainsäädäntöuudistuksesta ja jälkihuollon valtakunnallisista suosituksista sekä laatia täsmennetty paikallinen/seudullinen vankien jälkihuoltomalli ja luoda tukitoimia sen toteuttamiseksi. Kunnallinen jälkihuolto kattaa vangin koko sosiaalisen tilanteen kartoittamisen ja tukitoimien suunnittelun ja järjestämisen. Tavoitteena on vangin ja hänen läheistensä hyvä ja yhteiskuntakelpoinen elämä.

Tässä projektissa suunnittelu, johtaminen ja toteutus olivat minun vastuullani. Ohjausryhmää ja hankerahoitusta ei ollut. Toteutin projektin innokkaiden yhteistyökumppaneiden tuella ja virkatyöni ohella. Perehtymisen, suunnittelutyön ja raportoinnin tein vapaa-ajallani. Kehitysprojektin toteutus alkoi työskentelylläni valtakunnallisessa Vankien jälkihuoltotyöryhmässä 12.5.2005. Projektin tuloksena syntyi Vammalaan käytännön työn jälkihuoltomalli, jossa ovat mukana monet seudulliset toimijat ja jota myös lähiseudun kunnat voivat soveltaa. Kehitysprojekti päättyi 4.9.2007, mutta yhteistyö jatkuu.

Koulutuksella ja tiedotuksella sekä yhteistyötahojen kuulemisella oli projektissa keskeinen osa. Projektin toteuttaminen vaati myös Vammalan sosiaalityön organisaation uudistamisen prosesseiksi. Projekti on siten ollut merkityksellinen sosiaalityön kehittämisen kannalta ja tehnyt pioneerityötä koko kaupungin hallinnonuudistuksen hyväksi. Vammalan kaupunki on siirtymässä prosessiorganisaatioon 1.1.2009.

Projektissa sovittiin paikallisen jälkihuollon vastuut ja työnjako sekä laadittiin asiakkaan palveluprosessimalli. Siinä nimettiin lähivastaava ja sovittiin tehtäväksi palvelutarvekartoitukset ja palvelusuunnitelmat sekä käytettävän henkilökohtaista asiointia. Asiakkaiden tueksi luotiin kuntouttavia toimintaryhmiä, joista voi edetä kohti tuettua palkkatyötä. Tukea annetaan myös tukihenkilön, tukiasumisen ja talous- ja velkaneuvonnan avulla sekä tukemalla taloudellisesti arkea, vapaa-aikaa ja harrastuksia. Käytännön viranomaistyön tukena ovat yhteiset koulutukset, työkokoukset, asiantuntijaryhmät ja tietopaketti. Jälkihuoltotyössä sovelletaan ihmisarvoa korostavia toimintaperiaatteita, joista keskeinen on vankien kuuleminen.

SAMMANDRAG

Cirka 7000 fångar blir årligen fria från fängelser. Många av dem saknar utbildning, yrke, arbete, utkomst, bostad, god hälsa och långvariga goda relationer till andra människor. Återfallsförbrytare är en dyr och svår utmaning till samhället. De är den sju-kaste och fattigaste delen av vuxna människor i vår befolkning. Service, som en nyligen frigiven kan erhålla, är splittrad inom olika organisationer. Ingen enskild organisation tar helhetsansvaret för den frigivnes service. Den här situationen är besvärlig både för den frigivne och hans närmaste.

I Vanhanens första regering kom man överens om att ett system för eftervård skall ordnas. Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 12.5.2005 en arbetsgrupp för eftervård av fångar. Arbetsgruppens verksamhetsperiod började den 12.5.2005 och slutade den 15.1.2006. Arbetsgruppen bestod av 10 medlemmar. Jag var en av dem. Arbetsgruppens arbete resulterade i rekommendationer för samarbetet i hela landet. På den lokala nivån skall varje kommun skapa en presiserad modell för eftervården. Målet för mitt utvecklingsprojekt var att skapa en modell för eftervård i Vammala.

Utvecklingsprojektets uppgift var att föra över kunskap och erfarenheter från den lokala nivån till ministeriernas eftervårdsgruppens förfogande, att föra över kunskap från ministeriernivån till den lokala nivån, att informera den lokala nivån om förändringar i lagstiftningen gällande fångvården, att informera om nya riksomfattande rekommendationer för eftervård av fångar samt att skapa en presiserad eftervårdsmodell och skapa stödåtgärder för att eftervården skall kunna förverkligas. Den kommunale eftervården omfattas kartläggning av fångene hela sociala situation samt planering och organisering av stödåtgärderna. Målet är att fången och hans närmaste skall kunna leva ett gott och samhällsdugligt liv.

I detta projekt hade jag ansvaret för planering och ledning av eftervårdsmodellen. Varken ledningsgrupp eller finansiering fanns i detta projekt. Projektarbetet gjordes med hjälp av ivriga samarbetspartner jämte mitt tjänstearbete. Innsamling av data, planeringsarbetet och rapportering gjorde jag på min fritid. Mitt arbete med projektet började med att jag deltog i den riksomfattande eftervårdgruppen av fångar den 12.5.2005. Projektet resulterade i en eftervårdsmodell i Vammala. I denna eftervårdsmodell finns deltagare ifrån många olika lokala organisationer och modellen kan utnyttjas av näraliggande kommuner. Arbetet med utvecklingsprojektet slutade den 4.9.2007.

Utbildning och informering av samarbetspartner hade en central del i detta projekt. För Vammalas del ledde projektet till en utvecklad organisationsmodell i socialarbete. Därmed har projektet varit betydelsefull för utveckling av socialarbetet och varit en drivande factor för förnyelse av hela stadens förvaltning. Vammala skall gå över till en prosessorganisation från och med den 1.1.2009. I projektet kom man överens om ansvar arbetsdelning samt utarbetades kundens serviceprocessmodell. I denna modell utnämndes näransvarig för eftervårdsarbete. Arbetet innehåller kartläggning av servicebehov och planering av stödåtgärderna. Som arbetsmetod använder den näransvarige en personlig kontakt med kunden. Som stöd för kunderna skapades rehabiliterande grupper med olika typer av verksamhet. Kunden kan få stöd i form av stödperson, stödboende, rådgivning i ekonomiska och skuldfrågor samt ekonomisk stöd till hjälp av vardag, fritid och hobby. I eftervårdsarbetet tillämpas verksamhetsprinciper som betonar människovärdet.

ESIPUHE

Keväällä 2005 sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ylitarvike Kari Haavisto soitti ja pyysi minua jäseneksi vankien jälkihuoltoryhmään. Sain muutaman päivän aikaa miettiä. Tehtävä kiinnosti minua kovasti. Tiesin, että minulla olisi siihen annettavaa oman työ- ja elämäkokemukseni kautta. Tiesin myös, että tehtävä vaatii paljon paneutumista ja lisäksi matkustamista Helsinkiin. Pelkästään matkoihin kuluisi kuusi tuntia palaveria kohti. Keskustelin mieheni kanssa ja hän kannusti menemään mukaan. Lupauduin. Minun ei tarvinnut katua.

Olen elämässäni monesti ja monella tavalla ollut kosketuksissa vankeinhoitoon. Lapsuudenkodissani isäni otti hyväsydämisyttään 50 - 60-luvulla töihin kuljetusliikeseensä vankilasta vapautuneita. Hän sai pitää työntekijän siihen saakka, kunnes tämä oli ottanut palkkansa ennakkoon parissa viikossa ja häipynyt omille teilleen.

Sosiaalityöntekijän opinnäytetyöni Tampereen yliopistossa tein asunnottomista kroonikoalkoholisteista. Heistä useimmat olivat myös vankilan käyneitä, jopa useampaan kertaan. Pitkän aikaa valmistumiseni jälkeen Tampereella käydessäni minulla ei muita tervehtijöitä keskustorilla ollutkaan. Tämä ei minua haitannut. Päinvastoin heidän vilpittömyytensä tuntui hyvältä. Asiakkaiden kohtaamisen virkatyön ulkopuolella olen aina kokenut aidoksi ja useimmiten mielihyvää tuottavaksi.

Sosiaalityötä olen tehnyt yhtäjaksoisesti äitiyslomaa lukuun ottamatta 27 vuotta. Tästä ajasta puolet olen ollut suorassa asiakastyössä. Sosiaalityöntekijänä olen tavannut useita vankeja ja tehnyt työtä heidän kanssaan elämäntilanteiden selvittämiseksi. Yhteistyötä olen saanut kosolti tehdä myös vankiloiden ja kriminaalihuollon kanssa. Monet työntekijäpersoonallisuudet ovat jääneet mieleeni. 80-luvulla tein lukuisia henkilötutkintoja ja olin oikeudenistunnoissa muistaakseni noin kerran viikossa nuorten rikoksentehtävien oikeusedustajana. Se oli haastavaa ja mielenkiintoista. Oikeussali oli oma maailmansa. Lainmuutosten myötä sosiaalityöntekijöiden käynnit oikeussaleissa ovat vähentyneet.

Vankien jälkihuoltoryhmässä sain toimia yhdessä vankeinhoitoon perehtyneiden osavien henkilöiden kanssa. Teimme valtakunnalliset suositukset vankien jälkihuollolle. Olen niin ryhmän puheenjohtaja Kari Haavistolle kuin sihteereille Vuokko Karsikkaalle ja Jouko Karjalaiselle erityisen kiitollinen. Kaikkiin ryhmän jäseniin, kuten myös kuultavana olleisiin asiantuntijoihin oli mukava tutustua. Monilta olen saanut evästystä ja onnen toivotusta tähän projektityöhöni. Erityiset terveiset lähetän Vanajan vankilan osastonjohtaja Kaisa Tammi-Moilaselle ja oikeusministeriön neuvottelevalle virkamiehelle Olavi Kaukoselle.

Kaikesta elämäkokemuksesta huolimatta tämä projektityö on ollut heittäytymistä uuteen maailmaan yhä syvemmälle ja syvemmälle. Se on vinyt mennessään. Aikaa on kulunut yli kaksi vuotta. Asia eri puoliltaan on valottunut. Kuitenkin vain jäävuoren huippuna. Paljon on tuntematta sitä tuskaa ja hätää, mikä aiheeseen inhimillisesti liittyy. Onneksi ei kaikkea tarvitsekaan itse kokea. Tämä on ollut haastava matka, mutta sitä ei ole tarvinnut kulkea yksin. Teitä yhteistyökumppaneita on ollut paljon. Kiitän kaikkia tässä projektissa tavalla tai toisella vierelläni kulkeneita.

Parhaimmat kiitokset haluan kuitenkin lausua omalle miehelleni, Tapani Haapasalolle. Hän on ollut paras kannustajani ja samalla pahin kriitikkonni. Hän on sanonut niin kuin on ajatellut. Kipeästikin. Hänen ajatuksensa ovat tulleet vankilatyön arjesta. Hän on aiemmin ollut vuosia ohjaajana nuorten kriminaalilaitoksessa Ruotsissa. Nyt hän toimii työnjohtajana Satakunnan vankilassa. Huomionosoituksen ansaitsee myös tyttärensä Pirita Virtanen. Hän opiskelee oikeustiedettä Turun yliopistossa. Vankeinhoito ja juridiikka ovat ympäröineet minut.

Äetsässä 31.5.2007

Rita Virtanen

IHMISEN KASVU

MINULLA ON TUNTEET JA HAAVEET.
NE PURISTAVAT SYDÄNTÄNI
RAKASTAVAN KIPEÄSTI.
HALUAN KASVAA UUDEKSI.
MINULLA ON MAHDOLLISUUS.
OLEN IHMINEN.

16.4.2007 Rita Virtanen

Raportti on Rita Virtasen Johtamisen erikoisammattitutkinnon 2005-2007 kehittämisprojektin raportti 4.9.2007. Vammalan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän oppisopimustoimisto, Näyttöpalvelut Edupoli.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ SAMMANDRAG

ESIPUHE

1. JOHDANTO	8
2. VANGIT JA RIKOKSET SUOMESSA	9
2.1 VANKILUKU	9
2.2 RIKOKSET	10
2.2.1 Vankien rikostausta	10
2.2.1 Vammalan kihlakunnan alueen rikokset	10
2.3 VANKILASSAOLOAIKA	11
2.4 VANKEUSRANGAISTUKSEN UUSIMINEN	11
2.5 VANKIEN SYRJÄYTYMINEN JA PUUTTEET	11
3. VANKEINHOITO	13
3.1 LAINSÄÄDÄNTÖ	13
3.2 VANKILAORGANISAATIO	15
3.3 TUOMION TÄYTÄNTÖÖNPANO	15
3.4 SUUNNITELMAT	15
3.5 YHTEISTYÖ	16
4. JÄLKIHUOLTO	17
4.1 JÄLKIHUOLLON MÄÄRITTELY	17
4.2 JÄLKIHUOLLON TAVOITTEET JA HYÖDYT	17
4.3 JÄLKIHUOLLON KEINOT	17
4.4 KUNTIEN JA VANKEINHOIDON YHTEISTOIMINTAMALLI	18
4.4.1 Vankilaan tulovaihe	18
4.4.2 Rangaistuksen täytäntöönpanovaihe	19
4.4.3 Vapautumisvaihe	19
4.4.4 Vapausvaihe	20
5. KUNNAN TEHTÄVÄ VANKIEN JÄLKIHUOLLOSSA	20
5.1 LAINSÄÄDÄNTÖ	20
5.2 PALVELUJÄRJESTELMÄ JA PALVELUPROSESSI	21
5.3 RÄÄTÄLÖINTI JA SUUNNITELMAT	21
5.4 TIETOJEN VAIHTO JA SALASSAPITO	21
5.5 VALTION JA KUNTIEN VÄLINEN KUSTANNUSVASTUU	22
6. KEHITYSPROJEKTI PAIKALLISEN JÄLKIHUOLTOTOIMINNAN UUDISTAMISEN KÄYNNISTÄJÄNÄ	23
6.1 KEHITYSPROJEKTIN TAVOITTEET JA HYÖDYT SEKÄ TEHTÄVÄRAJAUS	23
6.2 KEHITYSPROJEKTIN YHTEYS VAMMALAN KAUPUNGIN STRATEGIAAN	24

6.3	KEHITYSPROJEKTIN YHTEYS VAMMALAN PERUSTURVAN STRATEGIAAN	25
6.4	KEHITYSPROJEKTIN AIKATAULU	25
6.5	KEHITYSPROJEKTINTOTEUTUS	26
6.6	KEHITYSPROJEKTIN RESURSSIT	26
6.7	KEHITYSPROJEKTIN LOPPURAPORTTI	27
7.	VANKIEN JÄLKIHUOLLON JÄRJESTÄMINEN VAMMALASSA	27
7.1	SOSIAALITYÖN PALVELUORGANISAATIO	27
7.2	YHTEISTYÖTAHOT JA PALVELUT	30
7.2.1	Sosiaalityö	30
7.2.2	Vankeinhoitolaitos	30
7.2.3	Kriminaalihuoltolaitos	31
7.2.4	Rikosseuraamusvirasto	32
7.2.5	Poliisi ja ulosottotoimi	32
7.2.6	Asuntotoimi	32
7.2.7	Päihdehuolto	32
7.2.8	Työllisyyspalvelut	33
7.2.9	Terveydenhuolto	34
7.2.10	Sivistystoimi	34
7.2.11	Kela	34
7.2.12	Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt	35
7.2.13	Kriisikeskus Tukitalo	35
7.2.14	Vapaaehtoistyö	36
7.2.15	Muut toimijat	36
7.3	YHTEISTYÖTAHOJEN KUULEMINEN JA INFORMOINTI	36
7.4	KOULUTUS JA TYÖKOKOUKSET	38
7.5	JÄLKIHUOLLOSSA SOVELLETTAVAT PERIAATTEET	39
7.6	JÄLKIHUOLLON TOIMEENPANON VASTUUT JA TYÖNJAKO	40
7.7	JÄLKIHUOLLON PAIKALLINEN MALLI JA TOIMENPITEET	40
7.7.1	Organisaatiouudistus, resurssit ja asiakas	40
7.7.2	Lähivastaava ja palveluohjaus	41
7.7.3	Palvelutarvekartoitukset ja palvelusuunnitelmat	41
7.7.4	Palveluprosessi	41
7.7.5	Henkilökohtainen asiointi	43
7.7.6	Toiminnalliset, kuntouttavat asiakasryhmät	43
7.7.7	Tukihenkilötoiminta	44
7.7.8	Tukiasuminen	44
7.7.9	Talous- ja velkaneuvonta	45
7.7.10	Vapaa-aika ja harrastusten tukeminen	45
7.7.11	Läheisryhmät	45
7.7.12	Asiantuntijaryhmät	45
7.7.13	Tietopaketti	46
7.8	KÄYTÄNNÖN VIRANOMAISTYÖ	46
7.9	VANKIEN KUULEMINE	46
7.10	TIEDOTUS	47
8.	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	47

VIITTEET	51
LÄHTEET	52
LIITTEET	
Liite 1. Länsi-Suomen Aluevankilan yhteystiedot	53
Liite 2. Lounais-Pirkanmaan kuntien ja lähikuntien sosiaalivirastojen yhteystiedot	54
Liite 3. Vankien jälkihuoltotyöryhmän kannanotot ja suositukset	55

1. JOHDANTO

Pääministeri Matti Vanhasen I hallituksen ohjelmassa oli sovittu, että vapautuvien vankien elämänhallintaa tukeva jälkihuolto järjestetään. Hallituksen strategia-asiakirjaan oli myös kirjattu, että poikkihallinnollisen politiikan keinoin ehkäistään köyhyyttä ja syrjäytymistä mm. turvaamalla riskiryhmien palvelujen saatavuus.¹

Vankiloista vapautuu vuosittain noin 7000 vankia, joilla on paljon erilaisia puutteita ja suuri tuen tarve. Monelta puuttuu koulutus, ammatti, työ, toimeentulo, asunto, terveys ja pysyvät hyvät ihmissuhteet. Elämältä puuttuu omaa psyykeä ja yhteiskunnan hyväksymää elämäntapaa samansuuntaisesti tukeva lähi-ihmisten turvaverkko. Näiden puutteiden myötä moni ajautuu hallitsemattomaan päihteiden käyttöön. Elämän hallitsemattomuus ja päihteet johtavat monesti rikoksiin ja usein myös vankilakierteeseen. Vankilasta tulee vangille turvallinen välittävä yhteisö, joka antaa rajat ja huolenpidon. Tähän huolenpitoon kuuluu riittävä terveydenhuolto ja nykyisin enenevässä määrin erilaisia psykososiaalisia kuntoutusohjelmia ja kuntouttavaa työtä. Kun vanki vapautuu, tämä vankilan tuttu rajattu turvallinen yhteisö muuttuu avohuollon rajattomaksi turvattomuudeksi. Vanki, sittemmin asiakas on monesti yksin ja palvelut hajallaan eri organisaatioissa. Hänen pitäisi näistä palveluista kyetä valitsemaan itselleen tarvittavat elämää hallitusti eteenpäin vievät osat. Tilanne on kaoottinen. Vapaus on ahdistavaa ja pelottavaa.

Vankien jälkihuollon kuntoon saattamisessa tarvitaan laajoja toimenpiteitä keskushallinnosta alue- ja paikallishallintoon. Vankilaorganisaatio ja vankeinhoitolainsäädäntö uudistuivat 1.10.2006. Alue- ja paikallishallinnon pitää olla uudistuksessa mukana. Muutoin ketju ei toimi. Tarvitaan saumatonta ja suunnitelmallista yhteistoimintaa kaikilla tasoilla.

Saumattoman, suunnitelmallisen yhteistoiminnan synnyttämiseksi ja tehostamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö asettivat 12.5.2005 Vankien jälkihuoltotyöryhmän, (OM2/69/2005). Työryhmän tehtäväksi annettiin valmistella ehdotukset toimenpiteistä vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, vankeinhoitolaitoksen ja kriminaalihuoltolaitoksen kanssa siten, että kunkin tahon tekemät toimenpiteet ja suunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden vastaista selviytymistä. 1 Tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäisy. Päämääränä on rikosseuraamusasiakkaiden ja heidän läheistensä hyvä elämä.

Jälkihuoltotyöryhmään nimettiin puheenjohtaja, sihteerit (2) ja seitsemän (7) jäsentä. Jäsenistä kolme (3) edusti kunta-alaa. Olin heistä yksi. Muut kunta-alan edustajat olivat Helsingin kaupungista, ja Suomen Kuntaliitosta. Työryhmän toimikausi oli 12.5.2005 - 15.1.2006. Työryhmän työn tuloksena syntyi raportti Rikoksista rangaitujen tuen tarve Suositukset yhteistoiminnalle, Selvityksiä 2006:6. Työ jatkuu aluetasolla maakunnallisena organisoituna ja oleellinen osa sitä ovat koulutukset. Maakunnallisesti on järjestetty mm. rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminta. Sitä koskeva laki on tullut voimaan 1.1.2006. Länsi-Suomen lääninhallitus on tehnyt Pirkanmaan osalta sopimuksen Tampereen kaupungin kanssa. Toimialueena on Pirkanmaan maakunnan kaikki kunnat.

Paikallistasolla jokaisen kunnan tulee luoda alueelleen ja/ tai seudulle sopiva jälkihuollon toteutuksen malli. Tämä kehitysprojekti loi Vammalaan sellaisen jälkihuolltomallin, josta muutkin Lounais-Pirkanmaan seutukunnan ja lähialueen kunnat ovat tietoisia ja jota ne voivat hyödyntää. Jälkihuolltomalliin kuuluvat myös jälkihuoltoa tukevat toimenpiteet. Yhteistyötahot ovat tämän kehitysprojektin aikana myös vaikuttaneet valtakunnallisten jälkihuoltosuositusten sisältöön. Olen haastatellut lähes kaikki paikalliset yhteistyötahot ja vienyt terveiset ministeriön ryhmään.

2. VANGIT JA RIKOKSET SUOMESSA

Vangit eivät ole yhtenäinen ryhmä. Yksilöinä he ovat erilaisia ja myös vankiryhminä. Kuitenkin voidaan puhua tyypillisyyksistä ja keskimääräisyyksistä.

2.1 VANKILUKU

Vankiluku on 2000-luvulla noussut noin 40 prosenttia. Lokakuussa 2005 ylittyi 4000 vangin raja (4014). Keskivankiluku 2005 oli 3888, kun se vuonna 2004 oli 3577. Vankipaikkoja 2005 vuoden lopussa oli 3390, joista suljetuissa laitoksissa 72,2 %. Suljettujen laitosten käyttöaste oli 123,8 % ja avolaitosten 99,5 %. Vankiloiden ylläasutustilanne kiristää ilmapiiriä ja lisää vankien keskinäistä väkivaltaa. Vankiturvallisuus on kuitenkin hyvä ja karkaamiset vähäisiä. Vuonna 2005 suljetuista vankiloista karkasi 21 ja muiden viranomaisten hallussa olleista 4 vankia.²

Suomen vankiluku on edelleen Euroopan pienimpiä. Muissa Pohjoismaissa suhteellinen vankiluku on likimain sama kuin Suomessa.

2005 vankeja oli	3888, joista
- naisia	242
- nuoria alle 21-v.	99
- ulkomaalaisia	282
- elinkautisvankeja	124
- elinkautisnaisvankeja	9
- pakkolaitosmiesvankeja	22
- pakkolaitosnaisvankeja	1
- avolaitosvankeja	856
- sakkovankeja	179
- tutkintavankeja	519

Vuosittain vankilasta vapautuu noin 7000 vankia. Vuonna 2005 vapautui 7063 vankia. Keskimääräinen vankilassaoloaika oli 8,2 kuukautta. Iältään vangit ovat keskimäärin 36-vuotiaita. Vajaat kaksi kolmasosaa vangeista on naimattomia.²

Vammalan seudun vankien määrä 1.5.2005 oli 21 henkilöä. Heistä Huittisista oli 7, Äetsästä 6, Vammalasta 5, Punkalaitumelta 2 ja Mouhijärveltä 1. Suodenniemeltä ei vankilassa mainittuna ajankohtana ollut yhtään henkilöä.³ Vammalan perusturvatoimiston sosiaalityössä käsitellään kerrallaan noin runsaan kymmenen vangin tai vapautuneen henkilön asioita.

2.2 RIKOKSET

2.2.1 Vankien rikostausta

Suurin vankiryhmä koostuu väkivaltarikoksista tuomituista. Joka kolmas vangeista kuuluu tähän ryhmään. Näiden lisäksi vajaa 10 % suorittaa rangaistustaan ryöstöstä. Joka viides vanki on tuomittu joko henkirikoksesta tai sen yrityksestä. Varkaat, huumerikolliset ja rattijuopot ovat kokojärjestyksessä seuraavat ryhmät.²

Päärikokset 2005	%
- väkivaltarikos	39,5
- omaisuusrikos	27,5
- huumerikos	16,1
- liikennejuopumus	12,9
- muut	4,2

Keväällä 2005 tehdyn kartoituksen mukaan vajaa kolmannes oli tuomittu henkirikoksesta tai sen yrityksestä ja noin viidesosa huumausainerikoksesta. Näistä rikoksista tuomittuja oli naisvankien keskuudessa suhteellisesti enemmän kuin miesvangeissa.²

2.2.2 Vammalan kihlakunnan alueen rikokset

Vammalan kihlakuntaan kuuluvat Kiikoinen, Lavia, Suodenniemi (1.1.2007 alkaen kuuluu Vammalaan), Punkalaidun, Vammala ja Äetsä. Asukkaita alueella oli 31.12.2006 yhteensä 28.400. Rikoksia kirjattiin yhteensä 2922 vuonna 2006.⁴

Liikenne rikoksia kirjattiin Vammalan kihlakunnassa 1028 vuonna 2006. Vammalan osuus näistä oli 538. Luku on vähentynyt muutamasta edellisvuodesta 100-200:lla, mikä selittyy poliisin liikennevalvontaan käyttämän ajan vähenemisellä. Rattijuopumuksia oli yhteensä 143 ja niistä törkeitä oli 94. Vammalan luvut olivat 84 ja 55. Liikenne rikkomuksia oli 697, joista Vammalassa oli 463.⁴

Omaisuusrikoksia oli yhteensä 781. Näistä 518 oli Vammalassa. Omaisuusrikokset alueella lisääntyivät edellisvuodesta 123:lla, vaikka 2000-luvun suunta muuten on ollut aleneva. Lisäystä selittävät mm. petossarja syksyllä, venevarkauksien sarja kesällä ja postilaatikoiden räjäyttelyvimma. Varkauksia ja törkeitä varkauksia oli 321, joista Vammalassa 207. Petoksia oli 56 ja niistä Vammalassa 28.⁴

Henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia oli 115, joista Vammalassa 76. Törkeitä pahoinpitelyjä oli 18. Niistä 13 Vammalassa. Lievempiä pahoinpitelyjä oli 75. Niistä Vammalassa 47. Henkirikoksia tehtiin vain yksi, kun edellisvuosina niitä on ollut 3-5. Huumausainerikosten määrä oli 2006 tämän vuosituhannen alhaisin, 34. Niistä Vammalassa tehtiin 30. Edellisvuonna alueella kirjattiin 50 huumausainerikosta. Huippuvuosi koettiin vuonna 2000, jolloin näitä rikoksia kirjattiin 166. Niistä oli Vammalassa 148. Päihdekiinniottoja poliisi teki 320 vuonna 2006. Poliisilla oli alueella hälytystehtäviä yhteensä 4586 vuonna 2006.⁴

2.3 VANKILASSAOLOAIKA

Ensikertalaiset vangit suorittavat pääsääntöisesti puolet rangaistuksestaan vankilassa. Uusijoilla vastaava osuus on kaksi kolmasosaa. Rangaistuslaitoksissa oli 2005 vajaat 600 vankia, joiden rangaistuslaitosaika on vähintään neljä vuotta. Tämän pitkäaikaisvankiryhmän keskimääräinen laitos aika on noin 7,3 vuotta.²

Vankilassaoloaika 2005	%
- alle 3 kk	46,4
- yli 3-6 kk	17,5
- yli 6 kk-1 v.	15,3
- yli 1 v.	20,8

2.4 VANKEUSRANGAISTUKSEN UUSIMINEN

Vankilaan on tullut 30 viime vuoden aikana yli 30 000 eri henkilöä. Ensikertalaiset uusivat harvemmin kuin toisen tai useamman kerran vankilassa olleet. Ensikertalaisista joka kolmas palaa vankilaan. Miehet uusivat useammin ja nopeammin kuin naiset. Noin joka viides vangeista on ollut vähintään kahdeksan kertaa vankilassa. Vankilakierteeseen jääneet vangit ovat vaativa haaste sekä vankeinhoidolle vankeusaikana että kuntien jälkihuollolle. He ovat aikuisväestömme sairain, köyhin ja syrjäytynein väestönosa. Päihteidenkäyttö lisää uusimisriskiä.²

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on vankeuslain mukaan lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittamista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Tärkeitä keinoja tässä työssä ovat vankien psykososiaalinen kuntoutus ja koulutus ja työtoiminta. Vuonna 2005 kaikista vangeista 54 % osallistui päivittäin toimintoihin eli työhön, opiskeluun ja kuntoutukseen. Työssä kävi päivittäin 1465 vankia eli n. 38 % vankiluvusta.²

2.5 VANKIEN SYRJÄYTYMINEN JA PUUTTEET

Vankien vankeusajan kuntoutuksen ja sen jälkeisen jälkihuollon tekevät haastavaksi vankien monenlaiset elämän puutteet mm. vankien työ- ja toimintakyvyn puutteet ja päihdeongelmat. Rikoksenuusijoilla syrjäytyminen on kokonaisvaltaista. Monet ongelmat lienevät peräisin jo lapsuudesta.

Syrjäytyminen on poistumista elämän keskeisiltä areenoilta, pelipaikoilta. Se on jäämistä ulkopuolelle. Seurauksena on eriarvoiseksi tuleminen. Tällöin korostuvat elämän puutteet. Ne voidaan jakaa aineellisiin (raha, asunto, työ), henkisiin (koulutus, terveys/mielenterveys, työkokemus), sosiaalisiin (elämänhallinta, ihmissuhteet) ja hengellisiin (Jumala-suhde).⁵

Vangeilta puuttuu vapaus. Se on sikäli paradoksaalista, että vankeudessa vapaus saa kaikki ihannekuvat ympärilleen. Vapauduttuaan moni entinen vanki kuitenkin on hukkassa, vailla turvallisia rajoja. Vapaus on odotettu, mutta kaoottinen.

Vangeilta puuttuu
riittävä/kokonaan

Lisätietoja

- toimeentulo

Vankien monenlaiset puutteet ovat yhteydessä siihen, että toimeentulo jää heikoksi. Suomessa toimeentulotukitalouksia 2005 oli kaikkiaan 238 848 ja henkilöitä 377 376. Vammalassa näitä talouksia oli 575 ja henkilöitä 941. Vankien toimeentulotukitalouksia Vammalassa on n. 10–20vuosittain.⁶ Monet vangit ovat velkakierteessä. Toimeentulon perustana on toimeentulotuki ja mahdollinen asumistuki, joskus työmarkkinatuki tai eläke.

- asunto

Asunnottomia oli 2005 Suomessa n. 7500. Heistä oleskeli pääkaupunkiseudulla n. 4200. Vapautuvia vankeja ilman asuntoa oli 286. Ulkona ja ensisuojuissa oleskeli 470henkilöä.⁷ Tilapäisessä tai vailla vakituista asuntoa ennen vankilaan tuloa oli noin kolmannes vangeista.⁸ Vammalassa oli 15.11.2006 yksinäisiä asunnottomia 17 henkilöä ja perheitä yksi. Kukaan ei oleskellut ulkona, vaan laitoksessa, kavereilla ja sukulaisilla. Asuntojonossa oli 39 ruokakuntaa. Heistä kiireellisen asunnon tarpeessa oli kuusi hakijaa.⁹

- koulutus

Peruskoulu puuttuu runsaalta viideltä prosentilta vangeista ja ammattikoulutus noin puolelta.⁸

- terveys/mielenterveys/
päihteidenhallinta/työkyky

Vankien sairastavuus on moninkertaista yleisväestöön verrattuna. Suomen vangit ovat kansainvälisesti verrattuna huippu sairaita. Noin 70 %:lla on persoonallisuushäiriö ja 50 %:lla antisosiaalinen persoonallisuushäiriö. Noin 90 %:lla on päihderippuvuus. Sekakäyttö on yleistä, samoin kaksoisdiagnoosit. Naisvangeista noin 65 %:lla on huumeriippuvuus.¹⁰ Noin puolella vangeista on vankilatyöhön riittävä työkyky. Joka kolmannella se on alentunut ja 15 prosentilla heikko.⁸

- työ /työkokemus

Vankien työhistoria on vähäinen. Työkokemusta ennen vankilaa on vajaalla puolella. Sakon muuntorangaistusta suorittavista n. 90 % ei ole ollut työssä ennen vankilaan tuloa.⁸ Työn saantimahdollisuuksiin ja työkokemuksen hankkimiseen on yhteyttä

yleisellä työttömyydellä. Tammikuun 2007 lopulla työttömyys oli Pirkanmaalla 9,8 % ja Lounais-Pirkanmaan seudulla 7,2 %, Vammalassa 6,8 %, Mouhijärvellä 6,5 %, Punkalaitumella 7,8 % ja Äetsässä 8,5 %.¹¹

- ihmissuhteet/perhe

Katkenneita parisuhteita vangeilla on melko paljon. Noin puolella vangeista on omia lapsia. Perheissä on lähisuhdeväkivaltaa. Useimmilla on ongelmia vanhemmuuden taidoissa. Monen lapsia on huostassa⁸. Ainoat ihmissuhteet saattavat olla rikollispiireissä tai viranomaisissa.

- elämänhallintataidot

Syrjäytyminen erilaisine puutteineen heikentää elämänhallintaa. Arjen taidot ovat ruostuneet tai jääneet kehittymättä.

- Jumala-suhde

Vankiloissa tehdään sielunhoidollista työtä ja seurakunnat tekevät vierailuja niihin. Monelle vangille Jumalasta tuleekin tarpeellinen turvan antaja.

3. VANKEINHOITO

3.1 LAINSÄÄDÄNTÖ

Vankeuslainsäädäntö uudistui 1.10.2006. Kokonaisuudistus sisältää vankeuslain, tutkintavankeuslain, rikoslain vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset, lain pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä, lain ehdonalaisen vapauden valvonnasta ja lain rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta.¹²

Vankeuslain (767/2005) mukaan vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.

Vankeuden täytäntöönpanon sisältöön kuuluu mm.

Perushuolto ja asuminen

- asuintilat
- vaatetus
- ravinto
- ulkoilu

Toiminta

- ammattityö

- valmentava työ
- siviilityö
- oma työ
- koulutus

Sosiaali- ja terveydenhuolto

- terveyden- ja sairaanhoito
- lääkinnällinen kuntoutus
- psykologinen neuvonta, tuki ja hoito
- sosiaalinen kuntoutus

Vapaa-aika

- harrastus- ja muu vapaa-ajan toiminta
- uskonnonharjoitus
- kirjallisuus ja tiedotusvälineiden seuraaminen
- vapaa-ajan työ
- kokoontumiset

Yhteydenpito vankilan ulkopuolelle

- kirjeenvaihto ja puhelut
- tapaamiset

Kurinpito, valvonta ja tarkastaminen

- vankilan järjestys ja kurinpito
- vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen
- muun henkilön tarkastaminen (mm. tapaaja)
- turvaamistoimenpiteet ja voimakeinot

Julkisuudessa vankeinhoitouudistus on huomattu ja erityistä huomiota ovat saaneet osakseen valvottu koevapaus, postilähetysten avaaminen ja vankiloiden resurssit.

Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi hänet voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein tai muulla tavoin erityisesti valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista (780/2005 § 8) Lehtitietojen mukaan valvottuun koevapauteen oli 5.2.2007 mennessä päästetty vasta 16 vankia. Oikeusministeriön tavoite on vuoteen 2011 mennessä 500 vankia. Määrällisestä tavoitteesta ollaan jäljessä, mutta hyvä että on päästy alkuun. Koevapaudessa tarvittavien tukitoimien järjestäminen on hidasta ja vaativaa.¹³

Uudella lainsäädännöllä tiukennettiin vangille osoitetun postin avaamista vankilassa. Seurauksena oli lisääntynyt rahan ja huumeiden kulkeutuminen postin mukana vankiloihin.¹⁴ Siksi säädettiin 1.4.2007 voimaan tulleet muutokset (265/2007 ja 266/2007).

Vankeinhoidon johto on ollut erityisen huolestunut resurssien riittämättömyydestä. Uudistus on sisällöltään upea, mutta hankala toteuttaa, koska vankiloilla ei ole siihen tarvittavia resursseja. Sen sijaan oikeusministeriölle on annettu budjettivelvoite vähentää henkilöstöään. Uudistus velvoittaa vankiloita järjestämään vangeille monenlaista rikoksettomaan elämäntapaan ohjaavaa toimintaa, vaikka nykyresursseilla on täysi työ saada vangit pysymään turvallisesti vankilassa.¹⁵

3.2 VANKILAORGANISAATIO

Vankeinhoito on osa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Vankeinhoitolaitos panee täytäntöön tuomioistuinten määräämät vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset sekä huolehtii tutkintavankeuden täytäntöönpanosta.²

Vankeinhoitolaitokseen kuuluu viisi aluevankilaa ja valtakunnallinen terveydenhuollon yksikkö. Vanki sijoitetaan kotipaikkansa mukaiseen aluevankilaan, jossa on erilaisia yksiköitä.⁸

VANKEINHOITOLAITOS

TERVEYDENHUOLLON ----- ALUEVANKILA (5)
YKSIKKÖ

- SIJOITTAJA-	- VANKILAT
YKSIKKÖ	- SULJETUT
	- AVOT

Aluevankiloita ovat: Etelä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Itä-Suomen, Länsi-Suomen ja Pohjois-Suomen aluevankilat. Länsi-Suomen aluevankilaan kuuluvat: Turun, Vaasan, Kylmäkosken ja Vilppulan vankilat, Satakunnan vankilan Huittisten ja Köyliön osastot, Käyrän avovankilaosasto.⁸

3.3 TUOMION TÄYTÄNTÖÖNPANO

TEKO → TUOMIO → RIKOSSEURAAMUSVIRASTO: täytäntöönpanomääräys
→ULOSOTTOMIES →SIJOITTAJAYKSIKKÖ→VANKILA

3.4 SUUNNITELMAT

Uuden lainsäädännön tavoitteena on suunnitelmallinen vankeusprosessi. Vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (767/2005 4.luku 6 §). Rangaistusajan suunnitelma laaditaan sijoittajayksikössä ja sitä tarkennetaan siinä vankilassa, johon vanki sijoitetaan. Rangaistusajan suunnitelmassa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot.

Rangaistusajan suunnitelma laaditaan Rikosseuraamusviraston vahvistamalle lomakkeelle, joka sisältää

- 1) vankia ja rangaistusta koskevat perustiedot
- 2) arvion vangin tarpeista ja vahvuuksista
- 3) tiedot uusintarikollisuuteen vaikuttavista tekijöistä
- 4) tietoja turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä
- 5) tiedon vangin toimintakyvystä

- 6) keskeisimmät tavoitteet
- 7) tietoja osallistumisvelvollisuuden edellyttämän toiminnan laadusta, sisällöstä ja vaatavuustasosta
- 8) päätöksen sijoituslaitoksesta
- 9) tiedon mahdollisen poistumisluvan ajankohdasta ja ehdoista
- 10) tiedon mahdollisesta koevapaudesta
- 11) vapauttamissuunnitelman ja/ tai valvontasuunnitelman

Hyvissä ajoin ennen vangin todennäköistä vapauttamista suunnitelmaa täydennetään **vapauttamissuunnitelmalla** ja **valvontasuunnitelmalla**. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan tarvittavassa laajuudessa vangin edellytykset selviytyä vapaudessa sekä hänen palvelujen tarpeensa. Valvontasuunnitelma liittyy ehdonalaisen valvonnan säädöksiin.

Suunnitelmien tarkoituksena on

- tehostaa toimintojen tuloksellisuutta; oikeaa toimintaa oikeaan aikaan
- vähentää sektorijattelua, tukea vankeusprosessia
- lisätä vangin sitoutumista, motivaatiota
- lisätä ennustettavuutta ja suunnitelmallisuutta
- lisätä yhteistyötä viranomaisiin ja yhteistyötahoihin
- parantaa tiedonkulkua ja vähentää päällekkäisyyttä¹⁶

3.5 YHTEISTYÖ

Kaikkien suunnitelmien laadinnassa vanki itse on mukana. Rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa sijoittajayksikkö on tarpeellisessa määrin yhteistyössä kriminaalihuoltolaitoksen kanssa. Muut tahot ovat suunnitelmien tekemisessä mukana vangin suostumuksella. Rangaistussuunnitelman osalta näitä muita tahoja ovat vangin koti- tai asuinkunnan viranomaiset, muut viranomaiset sekä yksityiset yhteisöt ja henkilöt. Vapauttamissuunnitelmassa tarpeen mukaisia yhteistyötahoja ovat vangin koti- tai asuinkunnan sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaiset.¹⁶

Automaattisesti siis tietoja henkilön vankilaan tulosta ja vapautumisesta eikä myöskään palveluiden käytöstä voida viranomaisten kesken vaihtaa. Tietojen vaihdon on perustuttava vangin antamaan suostumukseen. Keskeinen yhteistyön käynnistäjä ja vangin motivoija on vankila.

Yhteistyö ja jaettu vastuu on paras mahdollinen keino monitoimijaisessa systeemissä. Kun yhdessä suunnitellaan ja kohdennetaan toiminta oikein sekä prosessoidaan se jatkumoksi, saadaan kaikkien ammattitaito ja vähäiset resurssit optimaaliseen käyttöön. Vankilan toiminnoilla vanki saa valmiuksia rikoksettomaan elämään. Kunnat jatkavat jälkihuoltona vankilassa aloitettua kuntoutumisprosessia. Kaikki osapuolet, niin vanki kuin yhteiskuntakin, hyötyvät tästä yhteistyöstä.

4. JÄLKIHUOLTO

4.1 JÄLKIHUOLLON MÄÄRITTELY

Vankien jälkihuoltoa laajasti ymmärrettynä ovat kaikki hallittuun vapauteen valmistelevat toimenpiteet ennen vapautumista ja vapautumisen tapahduttua toteutettavat toimenpiteet. Vanki/asiakas itse on keskeinen suunnittelija ja toteuttaja näissä toimenpiteissä. Kunnat ovat mukana jo siinä prosessissa, joka alkaa tuomion julistamisesta ja päättyy rangaistuksen suorittamisen kautta vapautumiseen. Varsinainen kunnallinen jälkihuoltotyö alkaa yhteistyössä vankeinhoitolaitoksen kanssa hyvissä ajoissa ennen vapautumista ja jatkuu paikallistason työnä niin kauan kuin jälkihuoltotarve sitä edellyttää. Kyseessä on saumaton ja toivottavasti katkeamaton ketju asiakkaan ja hänen läheistensä parhaaksi. Tässä ketjussa saattaen vaihdetaan asiakas toiselta organisaatiolta toiselle. Väliinpuotoamista ei tapahdu.

4.2 JÄLKIHUOLLON TAVOITTEET JA HYÖDYT

Jälkihuollon tavoitteena ja jälkihuollon toteuttamisella saatuna hyötynä ovat mm.

- vangin suunniteltu vapaus ja vapaudessa selviytymisen tukeminen
- läheisten elämän helpottaminen
- uusintarikollisuuden ehkäiseminen
- palvelujen saumattomuus ja päällekkäisyyksien poistaminen
- yhteiskunnan kustannusten hallinta

Tärkeintä jälkihuollon onnistumiselle on, että asiakas ei jää yksin. Parasta olisi viranomaistyön ja palkatun avustajatoiminnan tai vapaaehtoistyön yhdistäminen. Asiakkaalla olisi nimetty viranomaisen, joka ottaa vastuun juuri hänen kokonaistilanteestaan. Samaan aikaan asiakkaalla olisi myös palkattu avustaja tai palkkioperusteinen vapaaehtoinen tukihenkilö, joka olisi käytettävissä arjen elämässä niin paljon kuin kukin vanki sitä tarvitsee. Kaikille sidosryhmien henkilöille on käyttöä, myös asiakkaan läheisverkostolle, kunhan huolehditaan, että vastuu ja ohjaus on nimetyissä yksissä käsissä.

4.3 JÄLKIHUOLLON KEINOT

Jälkihuoltotavoitteiden saavuttamiseksi tulee olla keinoja yhteiskunnan eri tasoilla. Koska nykyinen jälkihuollon toteutus ei ole toiminut, on sitä uudistettava. On myös uudistettava nykyisiä keinoja ja mieluusti löydettävä uusia. Yhteiskunnan arvot ja niiden pohjalta luodut strategiat ovat tavoitteiden ja keinojen vahvana taustana. Tavoitteiden ja keinojen yhdistäminen toimivaksi kokonaisuudeksi tuottaa mallin, jota toteutavat eri sidosryhmät kukin omana tarkkaan harkittuna prosessinaan. Nämä osaprosessit ketjuttuvat koko prosessiksi, joka on vangin suunniteltu ja hallittu vapaus.

Jälkihuollon keinoja ovat mm.

- uusi vankeuslaki ja siihen liittyvät toiminnalliset uudistukset 1.10.2006
- vankeinhoitolaitoksen uusi organisointi
- rangaistusajan suunnitelma ja vapauttamissuunnitelma sekä valvontasuunnitelma
- saumaton ja suunnitelmallinen valtion, alue- ja paikallis-/seutuhallinnon sekä muiden toimijoiden yhteistyö
- paikallispalvelujen uusi organisointi ja resurssien kohdentaminen
- toimintojen luominen, tehostaminen ja räätälöinti mm. tukihenkilötoiminta ja toiminnalliset ryhmät
- koulutus ja toimintatapojen muutokset
- vanki itse on motivoitunut ja keskeinen toimija

Jälkihuollon toimiva ja tuloksekas kokonaisuus edellyttää sekä lainsäädäntö- että organisaatiouudistuksia. Samoin se edellyttää näistä uudistuksista lähteviä toimintatapojen muutoksia ja uudenlaisia, laajempia kumppanuuksia. Kumppanuuksissa tulee olla erityisesti yhteistyökykyä. Tärkein kuitenkin on vanki itse. Parhainkaan lainsäädäntö tai organisaatio ei saa aikaan hyvää tulosta vangin elämässä, jos vanki itse ei ole motivoitunut ja keskeinen toimija.

4.4 KUNTIEN JA VANKEINHOIDON VÄLINEN YHTEIS-TOIMINTAMALLI

Vankien jälkihuoltotyöryhmässä vaiheistimme kuntien ja vankeinhoidon yhteistyön. Samalla syntyi työn- ja vastuunjako. Tämä malli on yleinen toimintamalli, jota tulee kunnissa ja seutukunnissa edelleen täsmentää. Toimintamalli suuntaa kohti entistä tiiviimpää yhteistyötä. Kyse ei ole uusista tehtävistä kunnille, vaan yhteistyön tehostamisesta ja resurssien kohdentamisesta.

4.4.1 Vankilaan tulovaihe

- Vankila selvittää riski- ja tarvearvioinnin tai tulohaastattelun yhteydessä vangin halukkuuden ja tarpeet vankeinhoidon, sosiaalitoimen ja muuhun yhteistyöhön rangaistusajan toiminnan suunnittelussa (yksilöity lomake, jonka vanki allekirjoittaa).
- Vangilta luvan saatuaan vankila ilmoittaa kotikunnan sosiaalitoimelle vangin tulosta vankilaan ja pyytää sosiaalitoimelta tietoja vangin saamista palveluista kuten osallistumisesta päihdehoitoon. Samalla kysytään sosiaalitoimen halukkuutta osallistua vangin rangaistusajan toiminnan suunnitteluun.
- Kotikunta lähettää vankilaan tiedot henkilön saamista sosiaalitoimen palveluista ja arvioi, mitä sosiaalitoimen mielestä tulisi ottaa huomioon vangin rangaistusajan hyödyntämiseksi.
- Vankila, kunnan sosiaalitoimi sekä mahdolliset muut toimijat sopivat rangaistusajan suunnittelukokoukseen osallistumisesta, neuvottelusta tai mahdollisesta muusta yhteistyötavasta, jonka toteuttamisesta vastaa vankila. Vangin läsnäolo kokouksessa on edellytys yhteistyön käynnistymiselle.
- Sijoittajaysikkö laatii rangaistusajan suunnitelman.
- Vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveystieteisiin, muihin viranomaisiin ja auttamistahoihin.

- Vankila antaa kunnan sosiaalitoimelle vankia koskevat tarvittavat tiedot, kuten tiedot vangin ansioista toimeentulotukihakemuksen käsittelyä varten.
- Vankila ja kunta tekevät yhteistyötä mm. lastensuojelu-, toimeentulotuki- ja asuntoasioissa.
- Kunnan terveystoimi antaa vangin luvalla vankilan terveydenhuoltoyksikölle terveydenhuoltoa koskevat tiedot.

4.4.2 Rangaistuksen täytäntöönpanovaihe

- Tarvittavan yhteistyön järjestämiseksi luodaan edellytykset vankilan ja kotikunnan välillä esim. päihdekuntoutuksen suunnittelussa, sekä lastensuojelu-, toimeentulotuki- ym. asioissa.
- Vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveystoimeen sekä muihin viranomaisiin ja auttajiin vankila-aikaisissa asioissa.
- Vankila täydentää rangaistusajan suunnitelmaa tarvittaessa yhteistyössä kunnan ja muiden toimijoiden kanssa.
- Vankila antaa kunnan sosiaalitoimelle vankia koskevat tarvittavat tiedot, kuten tiedot vangin ansioista toimeentulotukihakemuksen käsittelyä varten.
- Kunnan sosiaalitoimi ja muut viranomaiset ja auttajat voivat järjestää informaatiotilaisuuksia vankilassa tarjoamista palveluista.

4.4.3 Vapautumisvaihe

- Vankila mahdollistaa vangin yhteydenpidon sosiaali- ja terveystoimeen sekä muihin viranomaisiin ja auttajiin vapautumisen valmisteluun liittyvissä asioissa.
- Vankila selvittää vapautumisen valmisteluun liittyen tarvittaessa uudelleen vangilta halukkuuden ja tarpeen kotikunnan viranomaisten ja vankilan sekä muiden viranomaisten ja auttajien yhteistyöhön (yksilöity lomake).
- Vankila sekä kunnan sosiaali- ja terveystoimi tekevät vangin suostumuksella yhteistyötä vangin päihde- tai muuhun kuntoutuslaitokseen sijoituksessa, valvotussa koevapaudessa, ulkopuolisessa hoidossa sekä muissa vapautumiseen liittyvissä asioissa.
- Vangin suostumuksella vankila ilmoittaa vangin kotikunnan sosiaalitoimelle vangin vapautumisesta sekä vangin palveluiden tarpeesta, lähettää etukäteen sosiaalitoimelle perustiedot vangin tilanteesta vapautuessa ja kysyy kunnan mahdollisuutta osallistua vapautumisen jälkeisen tilanteen suunnitteluun.
- Kunnan sosiaalitoimi ilmoittaa vankilalle mahdollisuuksistaan osallistua vapautumissuunnitelman laatimiseen sekä palveluiden saatavuudesta.
- Vankila vastaa vangin vapauttamisen suunnittelun järjestämisestä sosiaalitoimen, työhallinnon, asuntoviranomaisten, Kriminaalihuoltolaitoksen ja muiden auttajien kanssa.
- Vankilassa tai kotikunnassa järjestetään suunnittelukokous, johon vangin ja vankilan edustajien lisäksi osallistuvat tarpeen mukaan kunnan sosiaali-, asunto- ja työvoimaviranomaiset, Kriminaalihuoltolaitoksen edustajia ja muita auttajia sekä vangin läheisiä ja tukihenkilöitä.
- Vankila, sosiaalitoimi ja muut auttamistahot ryhtyvät sovittuihin toimenpiteisiin vangin vapautumisen helpottamiseksi.

- Vankilan terveydenhuoltoyksikkö antaa kunnan terveystoimelle vapautuvan luvalla tämän terveydenhuoltoa koskevat tiedot.
- Vankila tiedottaa ensihuollosta ja muista kunnan palveluista vankilasta vapautuville.

4.4.4 Vapausvaihe

- Kunnan sosiaali- ja terveystoimi tarjoaa vankilasta vapautuvan tarvitsemat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, työhallinto työvoimapalvelut.
- Kunnan sosiaalitoimi tai muu auttamistaho, jolle tehtävä vangin tilanteen vuoksi parhaiten sopii (esim. valvontaan määrättyjen osalta Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto), ottaa tarvittaessa vastuun henkilön palveluohjauksesta ja eri toimijoiden välisen verkostokokouksen järjestämisestä.

5. KUNNAN TEHTÄVÄ VANKIEN JÄLKIHUOLLOSSA

Vankeinhoitolaitoksen tehtävänä on rangaistusten täytäntöönpano. **Vankilan jälkihuoltotehtävä on valmentaa** vankeja vapautumisen jälkeiseen elämään ja olla aktiivinen kuntiin vangin vankeusaikana sekä saattaen vaihtaa vapautuvat kuntien jälkihuoltopalveluihin.

Kunnilla on vastuu tarpeenmukaisten palvelukokonaisuuksien järjestämisestä ennen seuraamuksen täytäntöönpanoa ja seuraamuksen päätyttyä. Yhteistyötä vankilan kanssa tehdään koko täytäntöönpanon ajan. **Kunnallinen jälkihuolto kattaa vangin koko sosiaalisen tilanteen kartoittamisen ja tukitoimien suunnittelun ja järjestämisen siten, että jälkihuolto tukee vangin elämänhallintaa ja että tavoitteeksi voidaan asettaa vangin ja hänen läheistensä hyvä elämä.**

5.1 LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomen perustuslaissa (731/1999) on valtiolle ja kunnille asetettu velvoite turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut väestölle. Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on säädetty oikeudeksi jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Kuntalaki (365/1995) säättää, että kuntien on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia. Keskeisimmät lait sosiaali- ja terveyspalveluja järjestettäessä ovat sosiaalihuoltolaki (710/1982), kansanterveyslaki (66/1972), erikoissairaanhoitolaki (1062/1989), terveydensuojelulaki (763/1994), laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

5.2 PALVELUJÄRJESTELMÄ JA PALVELUPROSESSI

Kunnallisten ja muiden paikallisten palvelujen avulla on hyvät mahdollisuudet tukea vangin sopeutumista yhteiskuntaan. Kunnan tehtävä on rakentaa toimiva palveluprosessi ja tarjota tarvittavat palvelut ja tukitoimenpiteet suunnitellusti ja räätälöidysti. Useimpien vankien tuen tarve on kokonaisvaltainen. Tuentarve kohdistuu ainakin raha-asioihin, asuntoasioihin, työn saantiin, päihteiden hallintaan ja terveyteen sekä perheeseen. Kunnan tehtävä on haastava, koska sen on huolehdittava kokonaisuudesta. Tehtävä on myös palkitseva, koska vain kokonaisuuden kautta voidaan saada tuloksia.

Toimivan palveluprosessin aikaan saaminen edellyttää, että yhteistyö kunta- ja muiden toimijoiden välillä on sujuvaa. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä. Vangin täytyy hyväksyä asioidensa käsittely palvelujärjestelmässä ja hänen tulee itse aktiivisesti kuntouttaa itseään yhteistyössä auttajien kanssa. Yhteinen tärkein jälkihuoltotehtävä auttajilla onkin juuri vangin motivoiminen.

5.3 RÄÄTÄLÖINTI JA SUUNNITELMAT

Palvelujen ja tukitoimien räätälöinti luo realistisen pohjan toteutukselle. Räätälöinnissä lähdetään kunkin vankiasiakkaan yksilöllisistä vahvuuksista, joita vahvistetaan ja tarpeista, jotka huomioidaan ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä erityisesti vangin itsensä kanssa täytetään. Räätälöinnissä vangin kuuleminen on tärkeintä. Tärkeää ovat myös eri auttamistahojen tiedot ja kokemukset, joista koostuu se kokonaisuus, jolle auttamistyö rakennetaan.

Räätälöinti toteutetaan palvelusuunnitelman avulla. Palvelusuunnitelma on työväline, jolla jäsennetään asiakkaan elämänvaihetta ja sovitaan käytettävistä tukitoimista tavoitteellisesti. Palvelusuunnitelma on kirjallinen ja sen sisältö tulee olla kaikkien osapuolien tiedossa ja ymmärrettynä. Silloin jokaisen on mahdollista sitoutua kuntoutusprosessiin.

Vankeinhoidon rangaistuksen täytäntöönpanoon, mutta myös jälkihuoltoon liittyviä suunnitelmia ovat rangaistusajan suunnitelma, vapauttamissuunnitelma ja mahdollinen valvontasuunnitelma. Lainsäädäntö velvoittaa myös kunnat monenlaisiin suunnitelmiin. Olkoon suunnitelma sitten minkä lain pohjalta tahansa laadittu ja olkoon sen nimi palvelu-, huolto-, hoito-, kuntoutus- tai jokin muu suunnitelma sisältö on kuitenkin tärkein ja se, että siihen on koottu asiakkaasta ja hänen olosuhteistaan oleellisin tieto sekä sovittu yhteinen toteuttamiskelpoinen tavoite ja sen saavuttamista edistävät tukitoimenpiteet. Lisäksi siinä tulee sopia mikä taho tuen tuottaa ja kuka vastaa siitä. Aika ajoin suunnitelmaa arvioidaan ja täydennetään.

5.4 TIETOJEN VAIHTO JA SALASSAPITO

Monesti törmätään siihen, että tietoja ei voida antaa, koska ollaan salassapitovelvollisia. Kuntapuolen toive oli jälkihuoltosuosituksia laadittaessa, että tietojen saanti eri osapuolten, ainakin vankilan ja kunnan viranomaisten välillä turvataisiin uudella lailla. Tähän ei kuitenkaan menty, vaan nähtiin, että vangin suostumusta järeämpiä keinoja ei tarvita ja että suostumus vangilta tarvittaessa saadaan. Hyvä puoli suostumuksen hankkimisessa itse vankiasiakkaalta on siinä, että samalla hän on heti mukana kuntou-

tusprosessissaan ja hänellä on tietäessään asiansa käsittelystä mahdollista sitoutua siihen. Kuntapuolen kannalta hyvä puoli on siinäkin, että vankila on aloitteen tekemiseen yhteistyössä velvollinen.

Sosiaaliviranomaisilla on vahva tietojensaantioikeus. Sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) 20 §:n mukaan sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka ovat viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi välttämättömiä sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

5.5 VALTION JA KUNTIEN VÄLINEN KUSTANNUSVASTUU

Vangin vankila-ajan kustannukset ovat n. 44 000 euroa/vuosi. Kokonaiskustannukset ovat huomattavasti suuremmat ja mittaamattomat kun huomioidaan myös läheiset ja tunne-elämä. Valtion ja kuntien välinen kustannusvastuu on ikuisuuskytymys eikä se uudesta lainsäädännöstäkään huolimatta tunnu olevan täysin selvä. Sen olen itse huomannut vankiasiakkaiden oikaisuvaatimuksia ja valituksia selvitellessäni. Olisi ollut toivottavaa, että uuteen lainsäädäntöön olisi kustannusvastuu kirjattu selkeämmin. Asiat kyllä käytännön tilanteissa selviävät ja päästään aina jonkinlaiseen sopimukseen viimeistään oikeuden avulla, mutta työtä asia teettää ja aikaa kuluu liian paljon. Se on huolestuttavaa, kun jokaisella niin vankilaviranomaisella kuin kuntaviranomaisellakin on paljon töitä. Ja toisekseen olisi paljon mielekkäämpää tehdä keskinäistä yhteistyötä paljon laajemmin jälkihuollon kokonaisuudessa kuin vain yksittäisessä hammashuolto-, silmälasit- tai käyttöraha-asiassa. Lainsäädännön epätarkkuus luo viranomaisten välille vastakkainasettelua, mikä taas vaikuttaa kielteisesti muuhun yhdessä tekemiseen.

Vankeuslaki (767/2005, III OSA) määrittelee rangaistuksen täytäntöönpanon sisällön. Sosiaali- ja terveydenhuolto käsitellään luvussa 10, jonka 1 § 1.mom. kuuluu ”Vankeinhoitolaitoksen on järjestettävä tai muutoin turvattava vangin lääketieteellisten tarpeiden mukainen terveyden- ja sairaanhoito sekä lääkinällinen kuntoutus.” 7 §: ”Vangin lääketieteellisten tarpeiden mukainen terveydenhuolto, sairaanhoito ja lääkinällinen kuntoutus maksetaan valtion varoista.” Nämä luettuaan kuntaviranomainen jo huokaisee, mutta liian aikaisin. Todellisuus on tarua ihmeellisempi. Toimeentulotukihakemuksia tulee kaiken aikaa edelleen kuntiin terveyden- ja sairaanhoito- ym. asioissa.

Lain jälkeen onkin hyvä tarkistaa, mitä vankeusasetus (509/2006) sanoo. Siellä on määriteltä mm. miten toimintaraha, palkka ja käyttöraha määräytyvät. Lain ja asetuksen jälkeen on syytä katsoa Rikosseuraamusviraston antamat määräykset ja ohjeet, joihin on myös moniin kustannusvastuuasioihin. Mainittakoon niistä:

(7/011/2006) Vankien vaatetus

(11/011/2006) Vankien terveydenhuollon järjestäminen

(19/011/2006) Tilanteet jolloin käyttörahaa ei makseta

(27/011/2006) Vangin taloudelliset etuudet ja työ- ja toiminta-ajan merkitseminen.

Nämä kaikki ja paljon muuta löytyy <http://www.rikosseuraamus.fi> sivuilta. Suosittelemme tutustumista niihin. Se helpottaa seuraavaa ja tärkeintä vaihetta asian ratkaisemisessa eli soittoa siihen vankilaan, josta hakemus on tullut.

Sosiaaliviranomaisella on oikeus asiakaslain nojalla saada asian hoitamiseksi välttämättömät tiedot muilta viranomaisilta kuten vankilalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Yhdessä kun ruoditaan mistä milloinkin on kyse, niin alkaa selvitä onko kyseessä sellainen välttämätön tarve, jonka kustantaminen on kunnan vastuulla vai voisiko sittenkin vankila hoitaa asian vai voiko asia odottaa vapautumista.

Molemmilla sekä valtiolla että kunnalla on vastuunsa. Kunnan vastuu lähtee siitä, että vanki on vankilassa ollessaankin jonkin kunnan asukas ja siten oikeutettu kuntalaisen palveluihin. Rajankäynti vain on monesti käytävä keskustellen asia asialta yksilöllisesti. Suurissa ja suurehkoissa kunnissa, joissa vanki-asiakkaita on paljon, syntyy hiltajaisena tietona siirtyviä käytäntöjä ja asioiden hoito nopeutuu. Pienissä kunnissa tilanteita tulee harvakseltaan, joten rutiinia ei pääse syntymään. Yhteistyö kuitenkin on valttia. Tämän raportin liitteenä ovat Länsi-Suomen aluevankilan vankiloiden yhteystiedot ja Lounais-Pirkanmaan ja lähikuntien sosiaaliviranomaisten yhteystiedot. Netistä on löydettävissä lisätietoa.

6. KEHITYSPROJEKTI PAIKALLISEN JÄLKI-HUOLTOTOIMINNAN UUDISTAMISEN KÄYNNISTÄJÄNÄ

6.1 KEHITYSPROJEKTIN TAVOITTEET JA HYÖDYT SEKÄ TEHTÄVÄRAJAUS

Tämä johtamistaidon erikoisammattitutkintoon kuuluva kehitysprojektini Vankien jälkihuollon järjestäminen Vammalassa tuo ministeriöiden yhteisessä jälkihuoltotyöryhmässä kertyneen tiedon ja laaditun valtakunnallisen mallin paikallistasolle sekä täsmentää mallin Vammalan olosuhteisiin sopivaksi. Tavoitteena on luoda jälkihuollon kokonaisprosessiin saumattomasti liittyvä ja sitä omalta osaltaan tukeva osaprosessi. Tämän osaprosessin tavoitteena on tuottaa hyötyä niin vankiasiakkaille, muille kuntalaisille, Vammalan kaupungille ja toteuttavalle työyhteisölle. Tavoite on haastava. Se on laaja ja vaativa. Ensin on uudistettava oma palveluorganisaatio ja samalla on luotava kumppanuuksien kautta oma vankien jälkihuollon toimintamalli. On myös koottava toimenpidekokonaisuus ja siihen on luotava uusia työvälineitä kuten toiminnallisia ryhmiä. Yhteydenpito eri toimijoihin on oltava jatkuvaa yhdessä tekemistä.

Kehitystavoitteina ja siitä saatavina hyötyinä ovat mm.

- sosiaalityön palveluorganisaation uudistaminen ja henkilöstön voimavarojen huomiointi siinä
- paikallisen toimintamallin luominen ja vastuun jako
- paikallisten kustannusten hallinta
- vangin ja hänen läheistensä elämänlaadun paraneminen
- kuntalaisten syrjäytymisen vähentäminen
- kuntalaisten turvallisuuden lisääntyminen
- kuntalaisten hyvinvoinnin lisääminen

Kehitysprojektin tehtävänä on

- **viedä paikallistason viestit ministeriöiden jälkihuoltotyöryhmän käyttöön valtakunnallisia suosituksia laadittaessa**
- **tuoda tietoa ministeriötasolta paikallistasolle ja tiedottaa vankeinhoidon lainsäädäntöuudistuksesta sekä jälkihuollon valtakunnallisista suosituksista**
- **laatia valtakunnallisesta mallista täsmennetty paikallinen/seudullinen vankien jälkihuoltomalli**
- **luoda välineitä ja tukitoimia paikallisen jälkihuoltomallin toteuttamiseksi**

6.2 KEHITYSPROJEKTIN YHTEYS VAMMALAN KAUPUNGIN STRATEGIAAN

Strategiatyö on valtuuston väline ohjata kaupungin tulevaisuutta kilpailukykyä vahvistamaan suuntaan. Strategian avulla voidaan hahmottaa yhteiset pelisäännöt ja suuntalinjat, jotka ohjaavat kunnallisen päätöksenteon valmistelutyötä. Se auttaa myös suuntaamaan resurssit menestystä varmistaviin kohteisiin. Vammalan kaupungin strategia eteni hallituksen ja valtuuston työseminaarien sekä kuntalaisten kommenttikierroksen jälkeen valtuuston käsittelyyn. Valtuusto hyväksyi uuden strategia-asiakirjan 12.12.2005. Strategiassa Vammalan kaupungin visioksi on määritelty ” Hyvän asumisen, vapaa-ajan, yrittäjyyden ja kuntayhteistyön kaupunki.”¹⁷

Jälkihuoltotyön ja tämän kehitysprojektin tavoitteilla ja niiden toteutuksesta saatavilla hyödyillä on selvä strategiasta johdettu yhteys. Vammala kaupungin strategiassa palveluajatus lähtee siitä, että kaupungin tehtävänä on mahdollistaa asukkaidensa työskentelyyn, vapaa-aikaan ja elämän hallintaan liittyvien palveluiden käyttö.¹⁷

Vammalan uusi strategia sisältää eri näkökulmista luodut strategiset tavoitteet. Näkökulmat ovat

- asiakasnäkökulma
- talousvastuun näkökulma
- prosessin laadun näkökulma
- oppimisen ja kehittymisen näkökulma
- henkilöstön näkökulma¹⁷

Kaikki nämä näkökulmat todentuvat kehitysprojektissa.

Kehitysprojekti toteuttaa erityisesti seuraavia kaupungin talousarvioon 2006 ja talous-suunnitelmaan vuosille 2007- 2008 hyväksytyjä strategisia tavoitteita:

- laadukkaiden peruspalveluiden ydin on turvattu
- kustannustehokkaita tuottamistapoja ja uutta kuntayhteistyötä on toteutettu
- päätösvalta on hajautettu asioissa, joissa tarvitaan nopeata asiakaspalvelua, hyvää motivaatiota ja asiantuntemusta
- palvelut tarjotaan niin, että ne vahvistavat asiakkaiden itsenäistä selviytymistä ja elämänhallintaa
- keskeisen huomion kohteena on työssä jaksaminen¹⁸

6.3 KEHITYSPROJEKTIN YHTEYS PERUSTURVAN STRATEGIAAN

Palvelukeskukset ja lautakunnat ovat laatineet valtuustotason strategiikirjaan pohjautuen omat, yksityiskohtaisemmat strategiansa. Perusturvakeskuksen strategiassa lähtökohtana on palveluajatus:” Vammalan kaupungin perusturvakeskuksen tehtävänä on osaltaan turvata asukkaidensa hyvinvointi ja elämän hallinta tuottamalla laadukkaita peruspalveluja.”¹⁹

Perusturvakeskuksen arvoja ovat:

- asiakaslähtöisyys
- tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus
- muutosvalmius
- terveys ja turvallisuus
- tehokkuus ja taloudellisuus
- yhteistyö¹⁹

Kaikkiin näihin arvoihin pureudutaan kehitysprojektia toteutettaessa. Kehitysprojekti toteuttaa myös perusturvakeskuksen palveluajatasta.

Sosiaalityön vastuualueelle on luotu kaupungin strategisista tavoitteista lähtevät talousarvion sitovat tavoitteet. Olen yhdessä sosiaalityön vastuualueen henkilöstön kanssa valmistellut tavoite-esityksen vuodelle 2007. Perusturvalautakunta hyväksyi talousarvioesityksen elokuussa 2006 ja toimitti sen hallituksen käsittelyyn. Hallituskäsittelyn jälkeen valtuusto hyväksyi joulukuussa 2006 talousarvion vuodelle 2007.

Sosiaalityön strategisista tavoitteista on löydettävissä useita yhtymäkohtia vankien jälkihuollon järjestämiseen. Sosiaalityössä sitovana tavoitteena on prosessilähtöisen palveluorganisaation käynnistyminen 2007. Uudessa palveluorganisaatiossa asiakaskeskeiset palveluprosessit ovat tärkeitä. Talousvastuun näkökulman sitovana tavoitteena on pitkäaikaisasiakkuuksien ehkäisy ja hallinta. Näihin asiakkaisiin kuuluvat mm. pitkäaikaistyöttömät, joihin taas hyvin usein vangit lukeutuvat. Jotta vankien jälkihuolto onnistuisi, täytyy henkilöstön jaksaa. Henkilöstön näkökulman tavoitteessa keskitytään henkilöstön hyvinvoinnin tukemiseen. Palveluiden kattavuus ja saatavuus sekä kumppanuudet ovat sosiaalityön menestystekijöitä. Näissä asioissa pitää erityisesti onnistua kun järjestetään vankien jälkihuoltoa.²⁰

6.4 KEHITYSPROJEKTIN AIKATAULU

Kehitysprojektin toteutus alkoi työskentelylläni valtakunnallisessa Vankien jälkihuollon työryhmässä 12.5.2005. Kehitysprojekti nojaa vahvasti tähän työhön ja siirtää työryhmässä tuotettua tieto-taitoa paikallistasolle. Kehitysprojekti toteutui Vammalassa, mutta koska siinä on mukana lukuisa joukko seudullisia toimijoita, se on sovellettavissa koko seutukunnan ja lähikuntienkin alueella. Kehitysprojekti päättyi 4.9.2007. Tuloksena syntyi jälkihuollon paikallinen toimintamalli, jota arvioidaan ja edelleen kehitetään.

6.5 KEHITYSPROJEKTIN TOTEUTUS

Toteutus on ollut haastava, koska projekti on monitoimijainen. Toteutus koostui mm. seuraavista osista:

- valtakunnallinen työryhmätoiminta 12.5.2005 - 15.1.2006
- yhteistyötahojen informointi ja kuuleminen 1.6.2005 - 31.12.2005
- koulutus 8.2.2006 - 6.6.2007
- sosiaalityön uusi palveluorganisaatiomalli 18.5.2006 - 1.1.2007
- paikallisen jälkihuoltotilanteen kartoitus 1.6.2005 - 31.12.2006
- yhteistyötahojen tutustuminen toisiinsa ja yhteiset työseminaarit 8.2.2006 - 6.6.2007
- tutustumiskäynnit 8.2.2006 - 6.6.2007
- sidosryhmien ehdotukset jälkihuollon yhteistyön jatkolle 15.9.2006 - 31.12.2006
- jälkihuollon toimeenpanon vastuut ja työnjako 15.9.2006 - 31.5.2007
- vankien kuuleminen osana sosiaalityötä kaiken aikaa
- jälkihuollon käytännön yhteistyön toimintamalli 15.9.2006 - 31.5.2007
- arviointi 1.1.2007-
- johtopäätökset 6.6.2007

Projektin toteutuksen suunnittelu ja johtaminen oli minun vastuullani. Minun tehtäväni oli rakenteet puitteet ja hankkia resurssit. Kyse oli yhden naisen projektista ilman ohjausryhmää ja ilman hankerahoitusta. Toteutin projektin muun työni ohella. Perehtymisen, suunnittelutyön ja raportin kirjoittamisen tein vapaa-ajallani. Varsinainen tuotos, paikallinen toimintamalli, syntyi yhteistyötahojen vuorovaikutuksen ja kumppanuustyön tuloksena. Keskeinen toimija oli oma vastualueeni ja siellä erityisesti aikuispalvelujen tiimi. Aikuispalvelujen tiimillä oli jälkihuollon paikallinen kokonaisvastuu. Lopullinen kokonaisvastuu oli minulla vastualueen johtajana. Kehitysprojektin raportti on minun tuotokseni projektin etenemisestä ja aikaansaannoksista.

6.6 KEHITYSPROJEKTIN RESURSSIT

Kehitysprojekti käytti sosiaalityön talousarviossa varattuja määrärahoja. Henkilöstöä ei erikseen tätä projektia varten palkattu. Tilat ja laitteet olivat nykyiset. Seminaareihin tarvittavat tilat ja liitännäispalvelut hankittiin tarpeen mukaan talousarviomäärärahoihin. Vankien jälkihuolto kuuluu lainsäädännön mukaan kunnan peruspalveluihin, joten se ei voi toimia minkään määräämääräisen rahoituksen varassa. Kyse on resurssien uudelleenjärjestelystä. Sosiaalityön talousarviota laadittaessa on huomioitu vankien jälkihuollon tehostaminen mm. matka- ja koulutusmäärärahoissa ja muissa palvelujen ostoissa mm. päihdehuoltopalvelut. Henkilöstö on osallistunut talousarvion laadintaan työseminaareissa. Sosiaalityön päällikkönä minä vastuullani on resurssien hankinta ja niiden riittävyys.

6.7 KEHITYSPROJEKTIN LOPPURAPORTTI

Kehitysprojektin loppuraportti, jota juuri nyt luet, jakautuu eri osiin. Esipuheessa ja johdannossa käsittelemistä kaikista kohdallani alkoi ja mikä on minun kosketuspintani vankien asioihin. Luvuissa kaksi ja kolme perehdytän lukijaa itse kohderyhmään ja vankilamaailmaan sekä suomalaiseseen nykypäivän vankeinhoitoon. Seuraavaksi määrittelen jälkihuoltoa luvussa neljä ja kunnan tehtävää siinä luvussa viisi. Kehitysprojektini merkitystä, strategiyhteyksiä, aikataulua, toteutusta ja resursseja käsittelem luvussa kuusi. Luvussa seitsemän on vuorossa varsinainen paikallinen jälkihuolto ja siihen liittynyt toteutus ja sen tuloksena syntynyt malli ja muut uudet toimenpiteet. Lopuksi rohkenen vielä omalla tietämykselläni ja kokemuksellani sekä omasta näkökulmastani arvioida ja tehdä johtopäätöksiä vankien jälkihuollosta luvussa kahdeksan. Lopussa on viitteet, lähdekirjallisuus ja liitteet. Toivon niistä olevan hyötyä asiasta enemmän kiinnostuneille.

7. VANKIEN JÄLKIHUOLLON JÄRJESTÄMINEN VAMMALASSA

7.1 SOSIAALITYÖN PALVELUORGANISAATIO

Vankien jälkihuollon kehitysprojektin edetessä huomasin, että jälkihuollon vaatimiin tavoitteisiin ja uudistuksiin ei pystytä vanhalla toimintolähtöisellä organisaatiolla vastaamaan. Yhdessä sosiaalityön henkilöstön kanssa lähdin toukokuussa 2006 kehittämään uutta sosiaalityön prosessiorganisaatiota. Se otettiin käyttöön 1.1.2007. Uudistuksen perustana ovat sosiaalityön palvelulinjat, jotka ovat osaprosesseja palvelujen kokonaisuudessa. Palvelulinjoista huolehtivat tiimit. Palvelutyö lähtee asiakkaasta ja asiakkaan tarpeesta. Kokonaisvaltainen työ vaatii kumppanuuksia.

Uudistuksen taustalla on yhteiskunnallinen murros ja sen mukanaan tuomat muutosvaatimukset. Sosiaalityön asiakasmäärät ovat kasvaneet ja asiakastyö on tullut sisälöltään haastavaksi. Koulutettua, ammattitaitoista henkilöstöä on vaikea saada ja työssä jaksaminen on koetuksella. Huoli kuntalaisten oikea-aikaisesta ja riittävästä avunsaannista on todellinen ja vakava. Tämän kaiken ohella valtiovallan säädösmuutokset lisäävät entisestään kunnallisten palvelujen tarvetta. Palvelujen kokonaiskustannukset kasvavat, vaikka kunnat jo nyt elävät talousvaikeuksissa.

Organisaatiouudistuksen lähtökohdaksi otettiin toimintaympäristön muutostekijät ja niihin kytkeytyvät tarpeet:

- Kuntalaisten tulee saada tarvitsemansa palvelut mahdollisimman pienellä verorahoituksella.
- Kaupungin tulee pystyä järjestämään nämä palvelut laadukkaasti ja kustannustehokkaasti.
- Työntekijöiden tulee suoriutua tehtävästään mallikkaasti ja voida hyvin.

Organisaatiouudistus kytkettiin Vammalan kaupungin ja perusturvan palveluajatukseen, visioon ja arvoihin ja niistä johdettuihin strategisiin tavoitteisiin. Koska henkilöstöä ei ollut mahdollista lisätä, muutettiin tehtävä- ja henkilöstörakennetta siten, että vastuun- ja työnjakoa uudistettiin ja tehtäviä vyörytettiin alaspäin. Näin saatiin koko henkilöstön voimavarat ja osaaminen optimaaliseen käyttöön. Henkilöstö on uudistuksen tärkein voimavara ja jokaisen työntekijän oma sisäinen uudistuminen on tärkeä ja koituu viimekädessä kuntalaisten parhaaksi. Henkilöstö lähti innolla mukaan ja uudistus lähti hyvin käyntiin.

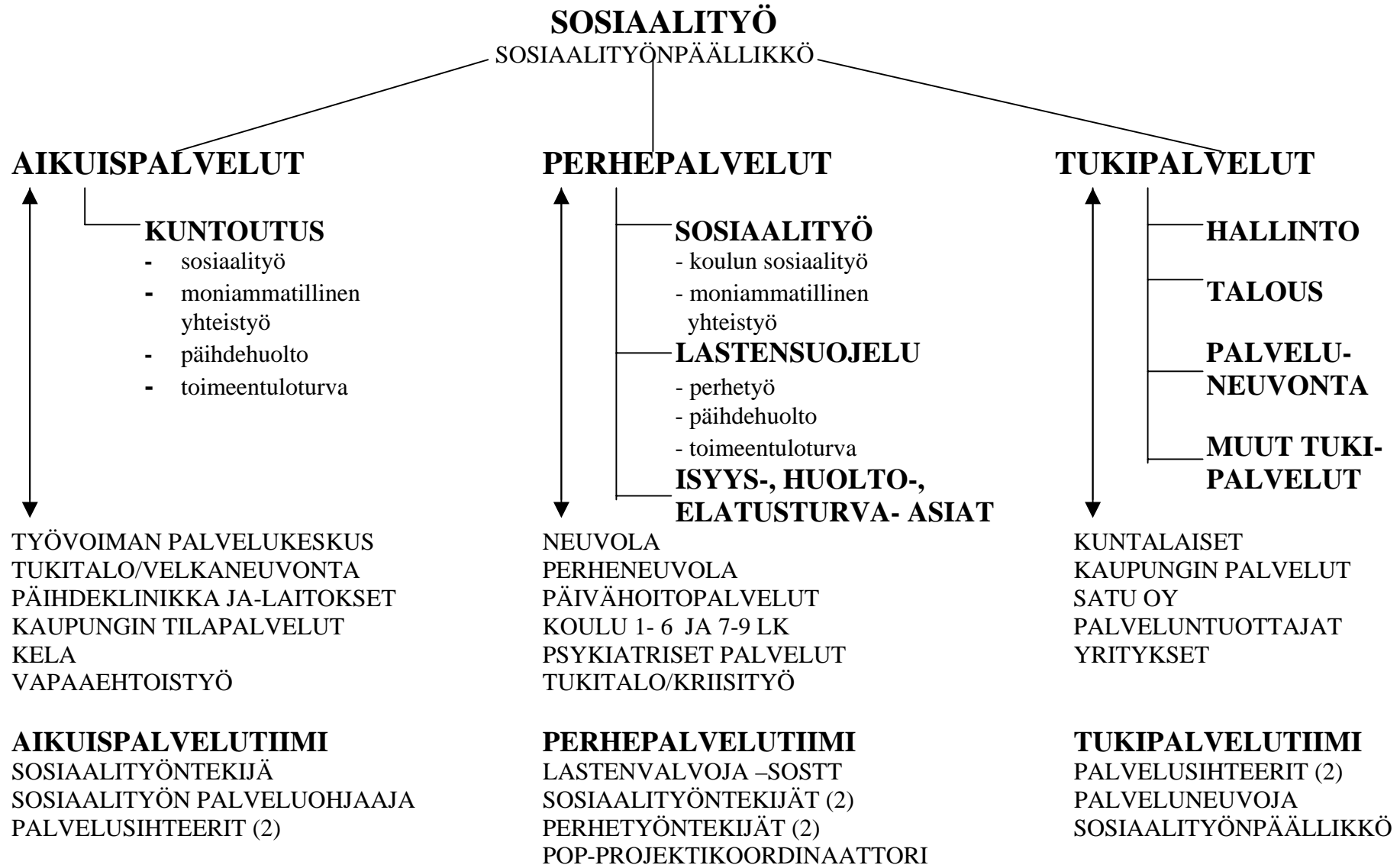
Nykyisestä henkilöstöstä ja heidän antamistaan palveluista luotiin kaksi ydinprosessia, aikuispalvelut ja perhepalvelut sekä yksi tukiprosessi, tukipalvelut. Näitä palveluja hoitamaan perustettiin vastaavat tiimit. Aikuispalvelutiimin tehtävänä on mahdollistaa asiakkaiden ja asiakasperheiden kuntoutuminen ja elämönhallinnan vahvistuminen. Aikuispalvelutiimissä annettava kuntoutus sisältää sosiaalityön ja moniammatillisen yhteistyön lisäksi päihdehuollon ja toimeentuloturvan. Tiimin lähivastaavana toimii sosiaalityön palveluohjaaja. Tiimissä työskentelee hänen lisäkseen sosiaalityöntekijä ja kaksi palvelusihteeriä. Aikuispalvelutiimi hoitaa useimmat vankiasiakkaiden asiat.

Perhepalvelutiimin tehtävänä on tarjota koulun sosiaalityön ja muun sosiaalityön, lastensuojelun perhetyön, päihdehuollon ja toimeentuloturvan ja isyys-, huolto- ja elatus- turvan palveluja lapsiperheille. Tiimin lähivastaavana toimii sosiaalityöntekijä-lastenvalvoja, joka on myös perhehoidon esimies. Tiimissä työskentelee hänen lisäkseen kaksi sosiaalityöntekijää, kaksi perhetyöntekijää ja määrääikainen projektikoordinaattori.

Tukipalvelutiimi on sosiaalityön aikuis- ja perhepalvelutiimin työn mahdollistaja. Sen tehtävänä on huolehtia, että asiakas ja työntekijä kohtaavat ja että asiakas saa tarvitsemansa palvelun ja että tarvittavat resurssit ovat käytössä. Tukitiimin lähivastaavana on sosiaalityönpäällikkö. Hänen lisäkseen siinä työskentelee kaksi palvelusihteeriä ja palveluneuvoja. Sosiaalityönpäällikkönä minä toimin kaikkien tiimien johtajana ja minulla on kokonaisvastuu niistä.

PERUSTURVAKESKUKSEN SOSIAALITYÖN UUSI ORGANISOINTI 2007

PALVELUPROSESSIT JA PALVELUTIIMIT

7.2 YHTEISTYÖTAHOT JA PALVELUT

Tässä esitettävät yhteistyötahojen tiedot on pyydetty heiltä itseltään 15.11.2006 mennessä. Niiden osalta, jotka eivät ole tietoja toimittaneet, on käytetty nettitietoja.

7.2.1 Sosiaalityö

Vammalan kaupungin sosiaalityössä on 1.1.2007 otettu käyttöön asiakaskeskeinen prosessiorganisaatio. Sosiaalityö koostuu aikuis-, perhe- ja tukipalveluista. Organisaatio on esitelty kohdassa 7.1. Vankivastaavaksi on nimetty sosiaalityön palveluohjaaja Hanna-Maria Koivusipilä. Häneen voi ottaa yhteyttä kaikissa vammalalaisiin vankeihin liittyvissä asioissa, puh. 03-52134106 tai virkapuheluna vaihteen kautta 03-52131 tai e-mail: hanna-maria.koivusipila@vammala.fi Muiden Lounais-Pirkanmaan kuntien ja lähikuntien sosiaalitoimen yhteystiedot ovat liitteenä. Sosiaalityö on kuntapalvelujen koordinoija vankien jälkihuoltoasioissa. Sosiaalityön aikuis- ja perhepalvelut kokoontuvat tiimipalaveriin viikottain. Niissä tehdään ratkaisuja haasteellisiin asiakasasioihin ja pohditaan yleisiä sosiaalityön linjauksia.

7.2.2 Vankeinhoitolaitos

Vankilassa tehtävä työ liittyy olennaisesti jälkihuollon järjestämiseen. Jälkihuoltoa toteutetaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa mahdollisuuksien mukaan. Periaatteena on vangin itsenäisen toiminnan mahdollistaminen. Vankilan virkamiehiltä vanki saa yksilöllistä tukea ja ohjausta asioidensa hoitamiseen. Jälkihuollon onnistuminen vaatii yleensä monien tahojen yhteistyötä. Vankiasiakas on itse avainhenkilö. Lisätietoja vankeinhoidosta on saatavilla netistä <http://www.vankeinhoito.fi/>

Vammalan lähivankila on Satakunnan vankila PL 50 / Toivarintie 581, 32701 HUITTINEN, puh. 0103684300, sähköpostit: etunimi.sukunimi@omfi Satakunnan vankilalla on kaksi osastoa, Huittisten ja Köyliön osasto. Satakunnan vankila on rangaistustaan suorittaville miehille suunnattu avolaitos, joka tarjoaa lain edellyttämiä vankeinhoitopalveluja. Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä elämänhallintaa ja sijoitumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekemistä rangaistusaikana. Laitoksessa olevat vangit tekevät päihdeettömyyssiouxen. Laitos on teollisuus- ja kuntoutuspainotteinen. Laitoksen työtoiminta muotoutuu liikennemerkki-, metalli-, ikkunoiden entisöinti-, ompelu- ja maataloustuotanto- sekä tilaelementtityöstä. Huittisten osastolla on kahdeksanpaikkainen päihdekuntoutusosasto. Satakunnan vankila toteuttaa rikosseuraamusalan arvoja oikeudenmukaisesta ja ihmisen kasvuun uskovasta yhteisöstä mahdollisimman avoimessa, mutta tarpeellisilta osiltaan kontrolloidussa ilmapiirissä. Tarkoituksena on kurssi-, työ-, sosiaali- ja kuntoutustoiminnalla auttaa vangin mahdollisuuksia siirtyä rikoksettomaan elämäntapaan. Vuonna 2005 vankimäärä oli keskimäärin 170 henkilöä/päivä. Rangaistustaan suoritti 466 henkilöä. Suurin osa vangeista on Satakunnan alueelta. Ulkomaalaisia vankeja on 10 henkilöä. Rangaistusajan kesto oli alle kolmesta kuukaudesta yli kahdeksaan vuoteen. Yleisimmin rangaistusai-ka koostui 6-12 kuukauden rangaistusajasta.

Jälkihuollon järjestämiseen liittyen voi olla yhteydessä esim. seuraaviin virkamiehiin:
 ma. sosiaalityöntekijä Johanna Santanen
 vs. erityisohjaaja Satu Pörsti (Köyliön osasto, sosiaalialan tehtävät)
 vs. erityisohjaaja Sanna Montonen (päihdetyö)
 ohjaaja Anne Siivonen (siviilityö- ja opiskeluasiat)
 sairaanhoitaja Susanna Nixon (Köyliö) ja vs. sairaanhoitaja Virpi Marku (Huittinen)

7.2.3 Kriminaalihuoltolaitos

Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä on vastata yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Nämä vapaudessa suoritettavat yhdyskuntaseuraamukset ovat tärkeä osa rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmää.

Näitä yhdyskuntaseuraamuksia ovat:

- * Ehdonalaisessa vapaudessa olevien valvonta
- * Ehdonalaisesti rangaistujen nuorten valvonta
- * Nuorisorangaistus
- * Yhdyskuntapalvelu

Kriminaalihuoltolaitos tekee myös alle 21-vuotiaiden nuorten henkilötutkinnot.

Ehdonalaisessa vapaudessa olevien valvonta

Kriminaalihuoltolaitos tekee yhdessä ehdonalaiseen vapauteen pääsevän kanssa valvontasuunnitelman, jossa määritellään valvonta-ajan tavoitteet ja keinot. Suunnitelmaa tehdessä käytetään hyväksi mahdollisimman paljon viranomaisverkostoja, joista tärkeimpänä voidaan mainita kunnan sosiaalitoimi. Työntekijä yleensä tapaa valvottavan jo vankilassa. Valvoja ja valvottava tapaavat säännöllisesti heti vapautumisen jälkeen. Alussa tavataan kaksi kertaa kuussa kolmen kuukauden ajan ja tämän jälkeen kerran kuukaudessa. Valvonta kestää koeajan, maksimissaan kolme vuotta. Rikosseuraamusvirasto voi lakkauttaa valvonnan perustellusta syystä jo aiemmin. Valvojan asiantuntemusta voi hyödyntää erityisesti rikoksettomaan ja päihteettömään elämäntapaan liittyvissä asioissa. Valvontakäynneillä käsitellään valvontasuunnitelmassa olevia asioita esimerkiksi keskustelun tai tehtävien ja harjoitusten avulla. Valvontaan sisältyy yhteistyötä sekä valvottavan läheisten että eri viranomaisten kanssa.

Tampereen Kriminaalihuoltolaitos
 Näsilinnankatu 14 c
 33231 Tampere
 Puh. 010 3680900

Yhteyshenkilö:
 Helena Sinervo
 040 7035879
helena.sinervo@om.fi

7.2.4 Rikosseuraamusvirasto

Rikosseuraamusvirasto on keskusvirasto, joka vastaa yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanon johtamisesta ja kehittämisestä. Rikosseuraamusviraston päällikkönä toimii Vankeinhoitolaitoksen pääjohtaja.

Rikosseuraamusvirasto
Albertinkatu 25 A / PL 319
00181HELSINKI
puh. 0103688500
rise@om.fi

Erytysiasiantuntija Vuokko Karsikas, puh. 0103688479, hoitaa rikosseuraamusviraston tehtävistä mm. rangaistustajan suunnitteluun ja valvontaan, sijoittajayksikkötoimintaan, sosiaalityöhön laitoksissa, vapauttamisen suunnitteluun ja valmisteluun liittyviä asioita.

7.2.5 Poliisi ja ulosottotoimi

Vammalan kihlakunnan poliisilaitos, Virastotalo Puistokatu 11, 38200 VAMMALA, palvelupäivystys 0718747350.

Nokian kihlakunnanviraston syyttäjäsoston Vammalan toimipiste, puh. 0103625480.

Kokemäen kihlakunnanviraston ulosotto-osasto Vammalan palvelutoimisto, puh. 0103625532 .

Poliisi on aktiivisesti mukana omaa ammattiaan lähelle tulevien asioiden seudullisissa yhteistyöryhmissä, kuten esim. päihdeasiantuntijaryhmässä.

7.2.6 Asuntotoimi

Kunnissa huoneistojen vuokrausta hoitavat asuntoviranomaiset. Vammalassa tehtävä kuuluu tilakeskuksen toimistolle, jossa yhteyshenkilö on toimistos sihteeri Satu Kervinen, puh. 03-5198392, postiosoite: PL 23/ Aarnontie 2, 38200 VAMMALA.

Vammalassa vuokra-asuntoja on 540 kpl. Asuntoasioiden valmistelemiseksi toimii asuntoyhteistyöryhmä, jossa myös sosiaalityön edustaja, vankivastaava, on mukana.

7.2.7 Päihdehuolto

Vammalan kaupunki ostaa päihdehuollon avopalvelut A-klinikkasäätiöltä ja laitospalvelut päihdelaitoksilta ympäri maata. Vammalan päihdekliniikka on avohoitoyksikkö, josta voi hakea apua riippuvuuksiin (alkoholi, huumeet, lääkkeet, pelaaminen) ja niistä aiheutuviin sosiaalisiin-, terveydellisiin - ja mielenterveydellisiin haittoihin. Päihdekliniikan palveluja ovat avokatkaisuhoidot, yksi-, pari- ja perhekeskustelut, huume- ja lääkeainetestit, ajokorttiseurannat, kotikäynnit, koulutus ja konsultaatio, opiaattien vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoito, perhevalmennus, päihdearviot, tukihoidot (jalavyöhyketerapia ja korva-akupunktio), tukiasuntopalvelut ja työkyvynarviot. Henkilö-

kuntaan kuuluu sairaanhoitajia, sosiaaliterapeutti ja lääkäri. Päihdekliniikka toimii Vammalassa osoitteessa Liekolankatu13, 38200 VAMMALA , puh. 03-31162580.

Palveluihin kuuluu myös pitkään ja runsaasti päihteitä käyttäville henkilöille suunnatut päihdekliniikan päiväkeskus ja sen yhteydessä olevat tukiasunnot. Päiväkeskuksessa voi viettää selvän päivän, ruokailla, käydä keskusteluja, hoitaa henkilökohtaista hygieniansa ja osallistua toimintoihin. Tukiasunnot on viiden miehen soluasunto ja tarkoitettu henkilöille, joilla on päihteistä johtuvia asumisvaikeuksia. Osoite on Asemakatu 9, 38210 VAMMALA, puh. 03-31162585. Päiväkeskuksessa kokoontuu sosiaalityön kanssa yhteistyössä luotu toiminnallinen, kuntouttava ryhmä pitkäaikaistyöttömille ja syrjäytyneille.

Päihdehuollon yhteistyöasioita, päihteiden liikkakäytön ennaltaehkäisyä ja seurantaa, päihteisiin liittyvää tiedonvälitystä ja ratkaisuehdotusten tekemistä varten toimii seudullinen päihdeasiantuntijaryhmä, jossa sosiaalityö on avaintahona mukana. Päihdekliniikan ostopalvelukuntien ryhmä kokoontuu myös pari kertaa vuodessa pohtimaan päihdehuollon nykytilaa, tekemään yleisiä päihdehuollon linjauksia ja valmistelemaan talousarviota päihdeostojen osalta.

7.2.8 Työllisyyspalvelut

Vammalan seudun työvoimatoimisto tarjoaa palveluja sekä työnhakijoille että työnantajille sekä paljon muuta. Sen toiminta-alueena on Mouhijärvi, Punkalaidun, Vammala ja Äetsä. Työvoimatoimiston yhteydessä toimii työnhakukeskus, joka on tehokas ja joustava työnantajien ja työnhakijoiden kohtauspaikka. Se järjestää erilaisia koulutus- ja työpaikan hakua edistäviä tapahtumia. Vammalan seudun työvoimatoimiston osoite on PL 16 / Onkiniemenkatu 5, 38200 VAMMALA, puh. 0106040055 ja 010194055. Lisätietoja löytyy netistä www.mol.fi/toimistot/vammala

Työvoiman palvelukeskus on Vammalan seudun työvoimatoimiston, Vammalan kaupungin, Vammalan Kelan ja muiden seudun yhteistyökumppaneiden sekä palvelujen tuottajien muodostama palvelu- ja asiantuntijaverkosto. Palvelukeskuksen tehtävänä on tukea asiakkaan elämänhallintaa ja tarjota monipuolisia kuntouttavia ja aktivoivia toimenpiteitä. Toiminnan tavoitteena on tukea pitkään työttömänä olleiden työllistymistä, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Kunkin asiakkaan tilanteeseen pyritään löytämään räätälöity ratkaisu. Se voi olla työllistyminen, kuntoutus, eläke tai muu yksilöllinen ratkaisu. Palvelukeskus sijaitsee Vammalan työllistämiskeskus Työteekin tiloissa Asemakatu 15, 38210 VAMMALA.

Kuntouttava työtoiminta perustuu lakiin (189/2001). Se on kunnan järjestämää toimintaa. Sillä parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatuokea tai toimeentulotuokea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muihin työhallinnon toimenpiteisiin. Kuntouttavan työtoiminnan toimipaikka on Työllistämiskeskus Työteekki Asemakatu 15, 38210 VAMMALA. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan tavoittaa puh.050-3402030.

Työllisyysasioita sekä laajemmasta että yksilönäkökulmasta pohditaan seudullisessa työvoiman palvelukeskuksen johtoryhmässä ja ohjausryhmässä sekä kaupungin työllistämiskeskus Työteekin ohjausryhmässä. Niissä kaikissa on sosiaalityön / perusturvan edustus mukana.

7.2.9 Terveydenhuolto

Vammalan kaupungin terveystalvet ovat ostopalveluja. Sastamalan perusturvakuntayhtymä (Saspe) tarjoaa Vammalan kaupungille perusterveydenhuollon, vanhustyön ja ympäristöterveydenhuollon palveluja. Kuntayhtymän muut kunnat ovat Kiikoinen, Lavia, Mouhijärvi, Äetsä. Väestöpohja on 28.000 asukasta. Lisätietoja: www.saspe.fi

Erikoissairaanhoidon palvelunsa Vammalan kaupunki ostaa Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä. Vammalan kaupunki tilaa palvelut yhdessä viiden muun Lounais-Pirkanmaan tilaajarenkain kunnan kanssa Vammalan aluesairaalaista ja Tampereen yliopistollisesta keskussairaalaista. Lisätietoja: www.pshp.fi ja www.pshp.fi/vammala

Vammalan aluesairaalan psykiatrian poliklinikka toteuttaa psykiatrista avohoitoa. Toiminnassa on neljä moniammatillista työryhmää, joihin kuuluu lääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä ja erikoissairaanhoidajat. Näistä kaksi ovat aikuisryhmiä ja yksi lasten ja yksi nuortentyöryhmä. Avohoitoon kuuluu myös päiväkeskus ja suojatyöt. Hoitoon pääsee läheteellä tai ilman, joko itse varaamalla tai esim. jonkun yhteistyökumppanin soitolla. Joka päivä on käytössä päivystävä työntekijä, joka hoitaa apua nopeasti tarvitsevat ja uudet ajanvaraukset. Yhteyden työntekijöihin saa puh. 03-31162500. Poliklinikan osoite on Liekolankatu 13, 38200 VAMMALA. Johtavan sosiaalityöntekijän tavoittaa numerosta 03-31162474.

Psykiatrista sairaanhoitoa toteutetaan Hyrkin sairaalan kolmella osastolla. Niistä kaksi on suljettua ja yksi avo-osasto. Sairaalahoittoa vaativan päivystystoiminnan hoitaa Pitkäniemen sairaala.

Terveydenhuollon edustus on mukana kaikissa kuntalaisten terveyteen liittyvissä asiakas- ja muissa yhteistyöryhmissä.

7.2.10 Sivistystoimi

Vammala on koulukaupunki. Sivistystoimen alaan kuuluu perusopetus, toisen ja korkeasteen koulutus, taiteen perusopetus, kansalaisopisto, museo sekä kirjasto- ja tietopalvelut. Kansalaisopistossa, Sastamalan Opistossa on tarjolla 500 kurssia ja se on 11. suurin maan kansalais- ja työväen opistojen joukossa. Opisto tekee yhteistyötä vapaaehtoistyön sektorin kanssa ja järjestää muun muassa erilaisia syrjäytymistä estäviä kursseja. Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä koostuu Vammalan ammattikoulusta, Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta, Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksesta sekä oppisopimus- ja aikuiskoulutuksesta. Oppilaitoksissa voi suorittaa yli 20 eri tutkintoa ja osallistua monipuoliseen aikuiskoulutukseen ja päästä sitä kautta työhön.

7.2.11 Kela

Kela huolehtii suomalaisten perusturvaetuuksien myöntämisestä ja maksatuksesta. Lisätietoja löytyy www.kela.fi Vammalan toimiston osoite on Puistokatu 3, 38200 VAMMALA, puh. 0204359170. Vammalan Kela on mukana Vammalan alueen yhteistyössä, kuten erilaisissa ryhmissä, aktiivisesti.

7.2.12 Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt

Vammalan ev.lut.seurakunta, diakoniatyö
 Aittalahdenkatu 12, 38200 Vammala p.5142411 / 5114709
 Yhteyshenkilö: diakonissa Liisa Ketola , liisa-anneli.ketola@evl.fi

Seurakunnan perustehtävä on Vammalan kaupungin asukkaiden/jäsenten hengellinen hoitaminen, sielunhoito. Diakonityössä auttaa ihmisiä henkisesti, aineellisesti ja hengellisesti erityisesti siellä, missä hätä on suurin tai joita ei muulla tavoin auteta. Seurakunnan jäsenyys ei ole pakollista tässä auttamistyössä. Diakoniatyö tavoittaa vankeja vastaanotolla, kontakti syntyy lähinnä vankilasta palaavan taloudellisen tuen tarpeesta. Taloudellisia asioita selvitetään yhdessä perusturvan ja velkaneuvonnan kanssa, jos kyseessä on sen laatuiset avustustarpeet, joissa voidaan kääntyä hiippakunnan tai kirkon diakoniarahaston puoleen. Satunnaisesti joku vanki saattaa ottaa yhteyttä diakoniatyöhön vankilasta käsin kirjeitse, joko itse tai vankilapapin kautta. Vastaanotto toiminnan ja kotikäyntityön keinoin saavutetaan joitakin vankeja ja vankien omaisia. Isona ongelmana on se, ettei ole tietoa siitä, kuka kulloinkin on vankilassa. Seurakunta tarjoaa myös mahdollisuuksia hengellisiin keskusteluryhmiin (katulähetys, pienryhmät), ilmaiseen ateriaan kerran kk(torstailounas) ja virkistystoimintaan (mielenterveys-, päihde-, perheleirit, retket ym).

Lähinnä Satakunnan vankilan osastoissa käy 5 henkinen vapaaehtoisista koostuva ”vankilalähetien” joukko, jotka tekevät vankilavierailuja, pitävät hartauksia ja käyvät keskusteluja. Satunnaisesti tehdään vankilavierailuja myös muihin vankiloihin, yleensä mukana on joku pappi. Kirkolla on vankiloissa myös oma ”sisäinen verkostonsa” vankilapappien ja – diakonien välityksellä. Kontakteja heihin on mahdollista ottaa koska vain. Vierailut ym järjestyvät heidän kauttaan. Turun vankiloiden kysymys on pitkään ollut ”kotipaikkaryhmien vetäminen”, he toivovat seurakunnan työntekijän säännöllisesti oman alueensa väelle pitämää kotipaikkaryhmää. Se on resurssi kysymys. Yhtään kotipaikkaryhmää ei ole pidetty säännöllisesti, joitakin yksittäisinä vierailuina. Diakoniatyöntekijät toimivat kriminaalihuoltolaitoksen kautta myös rangaistujen valvojina.

Myös muut seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt tekevät vankilayhteistyötä, esim. heluntaiherätys ja Suomen Vapaakirkko. Seurakunnat ja uskonnolliset yhdistykset ovat yhteistyökykyisiä ja haluisia ja tulevat erilaisiin yhteistyöryhmiin kutsuttaessa.

7.2.13 Kriisikeskus tukitalo

Tukitalo, Vammalan- Huittisten seudun mielenterveysseura ry., Aarnontie 17 a 15, 38200 VAMMALA, PUH. 03-5120500. Avoimna arkisin klo 12 - 18.

Tukitalo toimii elämän pulmatilanteissa ja kriiseissä tukipisteenä, johon kuka tahansa voi ottaa yhteyttä, kun omat voimat eivät riitä tai kun ei keksi ratkaisuja elämän ongelmiin, esim. ihmissuhdeongelmat, taloudelliset vaikeudet(talous- ja velkaneuvontapalvelu), yksinäisyys. Yhdistyksen tuottamia palveluja ovat kriisityö, talous- ja velkaneuvonta, asumisen tukitoiminta, sosiaaliasiamestointi, edunvalvonta sekä verkko-kriisikeskus tukinet. Tukitalo on monissa tilaisuuksissa ja ryhmissä asiantuntijana mukana.

7.2.14 Vapaaehtoistyö

Vammalan seudulla tehdään monenlaista vapaaehtoistyötä. Laaja-alaista ja monipuolista työtä lähinnä mielenterveyskuntoutujien parissa tekee Vammalan seudun Mielenterveysyhdistys Voimia ry. Se ylläpitää Pajamäen toimintakeskusta, Tampereentie 18 38200 Vammala, puh.03-5115399. Toimintakeskuksessa toimii vertaiskahvio ja siellä kokoontuu erilaisia vertaisryhmiä. Ryhmiä kokoontuu säännöllisesti myös lähiseudun seitsemässä kunnassa. Meneillään on RAY:n tuella toteutettava vertaistuen kehittämishanke Voimia vertaisuudesta 2006 - 2008, jossa vetäjänä on palkattu ja alalle koulutettava projektikoordinaattori. Voimia tekee yhteistyötä Vammalan Opiston kanssa ja järjestää erilaisia elämänhallinta- ja muita kursseja. Voimia kuuluu sairaalasta itenäiseen asumiseen siirtyvien palveluketjuun. Se on myös lupautunut mukaan vankien jälkihuoltotyöhön. Se on perustanut yhdessä sosiaalityön kanssa toiminnallisia, kuntouttavia ryhmiä.

Merkittävä vapaaehtoistyön keskus on kaupungin, seurakunnan ja SPR:n yhdessä luoma Ystävänpirtti, Marttilankatu 1, 38200 VAMMALA, PUH. 03-5141523. Myös lukuisat urheilu- ja muut seurat ja yhdistykset tekevät ansiokasta vapaaehtoistyötä.

7.2.15 Muut toimijat

Vammalan ja lähiseudun toimijaverkko on niin laaja, että minun on ollut mahdollista esitellä vain osa. Kukaan älköön siitä loukkaantuko. Kaikki olemme tärkeitä. Yhdessä olemme enemmän.

7.3 YHTEISTYÖTAHOJEN KUULEMINEN JA INFORMOINTI

Tämän kehitysprojektin yhtenä tehtävänä on ollut viedä paikallistason viestit ministeriöiden jälkihuoltotyöryhmän käyttöön valtakunnallisia suosituksia laadittaessa. Lisäksi tehtävänä on ollut tuoda tietoa ministeriötasolta paikallistasolle ja tiedottaa vankeinhoidon lainsäädäntöuudistuksesta sekä jälkihuollon valtakunnallisista suosituksista. Tämän tehtäväosuuden täyttääkseni kävin 1.6 -31.12.2005 monet henkilökohtaiset keskustelut eri yhteistyötahojen kanssa:

Vammalan perusturvatoimiston sosiaalityöntekijät 1.6.2005

Työtoiminnanohjaaja Marita Saari 3.6.2005

Vammalan kaupungin perusturvalautakunta 21.6.2005

Päihdekliniikan henkilöstö 12.9.2005

Vammalan seudun moniammatillinen päihdeasiantuntijaryhmä 13.9.2005

Vammalan seudun työvoiman palvelukeskus /asiakastyö 14.9.2005

Vammalan seudun työvoiman palvelukeskuksen johtoryhmä 13.10.2005

Vammalan Poliisi/ komisario Pitkäkoski 18.10.2005

Vammalan kaupungin johtoryhmä 21.10.2005

Vammalan kaupungin Työteekin ohjausryhmä 24.10.2005

Vammalan seudun työvoiman palvelukeskuksen ohjausryhmä 31.10.2005

Vammalan seudun ev.lut.seurakunnan diakonissat 3.11.2005

Satakunnan vankilan johtajat, sosiaalityöntekijä ja ohjaajat (3) 7.11.2005

Päihdekliniikan ostopalvelukuntien (9) edustajat 22.11.2005

Lisäksi olen keskustellut työkokousten ja koulutuspäivien yhteydessä edellä mainittujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Moniammatillisten ryhmien kautta kaikki hakukkaat avainyhteistyötahot ovat saaneet sanansa asiasta kuuluviin.

Näissä keskusteluissa olen kertonut mitä vankeinhoidossa ja vankien jälkihuoltotyöryhmän työssä on tapahtumassa. Vastaavasti olen saanut paljon hyviä vinkkejä jälkihuoltotyöryhmään vietäväksi. Ne näkyvät omalta osaltaan ryhmän raportissa Rikoksista rangaistujen tuen tarve Suositukset yhteistoiminnalle 2006. Kaikki kentän toiveet ja ehdotukset eivät kuitenkaan ole toteutuneet raportissa ja lainsäädännössä. Osa ehdotuksista näkyy tässä kehitysprojektissa.

Muutamia yhteistyötahojen painottamia asioita haluan vielä uudelleen tässäkin mainita. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan ja sosiaalityöntekijöiden mielestä jälkihuollon tulisi olla prosessi, johon kuntakumppanit pääsevät mukaan jo heti alusta alkaen, eikä vasta kesken matkan. Toivottiin, että kuntiin tulisi tieto asiakkaiden vankilaan lähdöistä jo ennen lähtöä eikä vasta sitten kun vankeus on jo alkanut. Jälkihuollon nähtiin pitävän sisällään alkusuunnitelman ennen vankilaan lähtöä, vankilassa tapahtuvan valmennuksen ja vapautumisen suunnittelun. Tärkeänä pidettiin saattaen vaihtoa ja suunnitelmallisuutta. Siksi myös tiedonvaihto ja salassapidon poistaminen korostuivat. Tietojen vaihtoa ja salassapitoa olen käsitellyt kohdassa 5.4. Kuntatoimijoiden ja vankilan henkilöstön välille toivottiin tiivistä arjen asioista lähtevää yhteistyötä. Nähtiin tärkeäksi, että kuntien sosiaalityöntekijät ja myös muut asiakastyötä tekevät tarvittaessa kävisivät vankiloissa tapaamassa asiakkaitaan ja vankilan henkilöstöä. Samoin kuin että vankilasta käsin käytäisiin avohuollossa.

Poliisin roolin toivottiin korostuvan enemmän jälkihuollossa, koska poliisilla on paljon hiljaista käyttökelpoista tietoa. Ymmärsin, että poliisin työvälineet ja valtuudet tässä asiassa ovat puutteelliset. Yhteistyönto ja kykyä heillä kyllä on. Samoin ulosotto-toimi on taho, josta olisi hyötyä monissa vangin arjen asioiden selvittelyssä. Niin poliisi kuin moni muukin yhteistyötaho piti ensisijaisen tärkeänä, että vapautuvalle henkilölle järjestetään pikimmiten työtoimintaa. Toiminta-aktiviteettien tulisi alkaa mielellä kahdessa viikossa. Mikäli odottelu-aika menee kahteen kuukauteen eikä mitään tekemistä ole alkavat mahdollisuudet olla menetetyt.

Seurakunnan väki toi voimakkaasti julki sen, että on huomattava koko perhe. Kun yksi lusii, koko perhe lusii. He näkivät hyviä yhteistyömahdollisuuksia mukana olleiden vankien omaisten ryhmien luomisessa.

Niin päihdehuollon kuin asuntotoimen henkilöstön ja monen muunkin mietteissä keskeistä perheen huomioinnin, työn järjestämisen lisäksi oli asumisen tukitoimien järjestäminen. Monilla vangeilla ei ole asuntoa tai he ovat vaarassa menettää sen. Asunnon pysymistä turvaisivat tukiasunnot, joiden yhteydessä olisi riittävä tukiverkosto. Kyse voisi olla sosiaalisesta isännöinnistä tai muunlaisen tukisuhteen järjestämisestä. Päihdehuollon osalta tärkeäksi nähtiin jatkuvuus. Ennen vankilaa aloitettujen hoitojen pitäisi jatkua vankilassa ja vankilassa toteutuvien hoitojen pitäisi jatkua avohuollossa.

Vankilaviranomaiset olivat huolissaan resurssien riittävyydestä. He haluaisivat tehdä jälkihuoltotyötä mahdollisimman hyvin ja tiiviissä yhteistyössä kuntakentän kanssa, mutta kun resurssit eivät riitä nykyisenkään toiminnan pyörittämiseen.

Jälkihuoltotyössä yleensäkin pidettiin tärkeänä viranomaisten yhdessä toimimista. Työparia pidettiin suotavana, vaikka esim. sosiaalityö koordinoisi muutoin jälkihuol-

toa. Parhaankaan viranomaistyön ei kuitenkaan nähty auttavan, jos vanki itse ei sitoudu. Nähtiin, että kun viranomaistyö todella auttaa vankia ja vapautuvaa henkilöä arjen asioissa, niin vankikin sitoutuu.

7.4 KOULUTUS JA TYÖKOKOUKSET

Jälkihuollosta tiedottamiseksi ja käytännön jälkihuollon suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi organisoin sekä yksin että yhdessä vankilan henkilöstön kanssa useamman koulutus- ja työkokoustilaisuuden. Alueemme viranomaiset osallistuivat minä heidän mukanaan myös muiden järjestämiin koulutustilaisuuksiin.

Ensimmäinen alueemme toimijoiden yhteinen jälkihuollon koulutustilaisuus Suunniteltu vapautuminen järjestettiin Satakunnan vankilassa Huittisissa 8.2.2006. Keskeinen teema oli vankien jälkihuollon uudet valtakunnalliset suositukset. Asiantuntijana oli oikeusministeriön neuvotteleva virkamies Olavi Kaukonen. Tilaisuuden luonne oli tiedottava ja keskusteleva. Paikalla olivat kaikki lähialueen yhteistyötahot. Samalla tutustuttiin vankilan käytäntöihin ja henkilöstöön sekä tiloihin.

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos järjesti toimitusjohtajansa Lasse Rautniemen johdolla Tampereella 7.6.2006 koulutustilaisuuden Koe vapaus –suunnitelmia vai suunnitelmallisuutta? Tulevaisuuden haasteet lainrikkajien kanssa tehtävässä työssä. Tilaisuuden avasi oikeusministeriön kansliapäällikkö Kirsti Rissanen. Tilaisuudessa eri yhteistyötahot valottivat omaa osuuttaan lainrikkajien kanssa tehtävässä työssä. Esitellyksi tuli vankilan, Kriminaalihuollon tukisäätiön ja kuntapuolen sekä tutkijan näkemys. Ehkä suurin anti kuitenkin oli Pikassoksen projektityöntekijöiden selvitys tutkimuksestaan ” Et ne kattoo, että mihin palveluihin mun pitäis mennä” Asiakasnäkökulma palveluihin. Pyysin ja sain Teija Sundmanilta ja Katariina Pekkolalta luvan käyttää heidän aineistoaan omissa esityksissäni. Sain heiltä sähköpostina myös esitelykalvot. Kohdassa Vankien kuuleminen olenkin turvautunut heidän tuoreeseen aineistoonsa.

Kun talvella olimme olleet vankilassa tutustumassa siellä tehtävään työhön, järjestin Vankien jälkihuollon yhteistyöseminaarin Vammalaan 15.9.2006. Tässä tilaisuudessa Vammalan kaupungin sosiaalityö esittäytyi. Tilaisuus oli jälkihuolto-orientoitunut käytännön näkökulmasta. Siinä kerättiin osallistujien toiveita ja odotuksia yhteistyöstä ja suunniteltiin tulevaa. Osanottajia tässä seminaarissa oli 32 ja eri yhteistyötahoja oli mukana 20. Tilaisuuden suurin tuotos kuntapuolen esittelyn lisäksi oli seminaarin ryhmätyö: Miten tästä eteenpäin? Ryhmätyön viitoittamana jatkoin tätä kehitysprojektiani ja erityisesti jälkihuollon käytännön yhteistyömallin luomista. Mallin luomista varten perustettiin avainyhteistyötahoista(asunto, päihde, työ, terveys, sosiaalitoimi) ryhmä, jolle uskottiin käytännön mallin valmistelu. Ryhdyin itse ryhmän vetäjäksi apunani lähivastaavamme Hanna Koivusipilä.

Osallistuin yhdessä lähivastaavamme kanssa 8.5.2007 Porissa pidettyyn koulutukseen Kuntalaisen kotiinpaluu.

Seuraava oman alueemme yhteistyöpäivä Vapauspassi järjestettiin sovitusti Satakunnan vankilassa 6.6.2007. Siellä sain esitellä kehitysprojektini tuloksia ja asettaa ne arvioitaviksi alustuksessani Jälkihuollon toteutus ja haasteet.

Koulutukset ja seminaarit ovat olleet merkittävä osa tämän kehitysprojektin toteutusta. Niiden avulla on saatu jälkihuoltotieto leviämään ja rakennettu yhdessä paikallista vankien jälkihuollon yhteistyömallia sekä suunniteltu välineitä ja tukitoimia mallin toteuttamiseksi. Koulutukset ja seminaarit ovat viitoittaneet tietä käytännön jälkihuoltotyön tekemisessä, johon siihenkin on jo tämän kehitysprojektin kuluessa päästy.

7.5 JÄLKIHUOLLOSSA SOVELLETTAVAT PERIAATTEET

Koska jälkihuoltoa tekevät useat eri tahot, on tärkeää, että toiminta on johdonmukaista ja yhdenmukaista. Sovellettaviksi tulevat periaatteet ovat samoja kuin muutoinkin sosiaalityössä. Niillä on yhtymäkohtansa sosiaali oikeuteen. Sosiaalihuollon periaatekomitean 1971 määrittelemät periaatteet ovat edelleen ajanmukaiset. Periaatteet välittävät yhteytemme eettisiin arvoihin ja moraalinormeihin ja luovat ammattietiikkamme.

Sosiaalityön lähtökohdiksi otetut periaatteet ilmentyvät lainsäädännössä mm. sosiaalihuoltolaissa (turvallisuuden ja toimintakyvyn ylläpito), päihdehuoltolaissa (haittojen ehkäisy) ja erityisesti asiakaslaissa (asiakkaan asema ja oikeudet, hyvä sosiaalihuolto ja hyvä kohtelu).

1) **Palveluhenkisyys, ihmisarvon kunnioittaminen ja syrjinnän ehkäisy**

Tavoitteena tulee olla asiakkaan palveleminen eikä minkään yhteisöllisen intressin toteuttaminen yksilöä vastaan. Lähtökohtana on asiakkaan tarve (tarveperiaate). Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja että huomioidaan hänen kulttuuritaustansa ja persoonallisuutensa (integriteettiperiaate).

2) **Normaalisuus ja yleisten sosiaalipalvelujen ensisijaisuus**

Toiminnan ja toimenpiteiden ei saa leimata yksilöä. Palveluissa ensisijaisia ovat yleiset palvelut, mutta niitä toimeenpantaessa huomioidaan riittävästi myös erityistarpeet.

3) **Valinnanvapaus, itsemääräämisoikeus ja osallisuus**

Asiakkaalla tulee olla oikeus itse päättää mitä palveluja hän tarvitsee. Asiakasta on kuultava ja kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeutensa. Hänen toivomuksensa, mielipiteensä ja etunsa sekä yksilölliset tarpeensa on otettava huomioon. Asiakkaalla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omaan elämäänsä.

4) **Omatoimisuus ja itsenäisyys sekä elämän hallinta ja syrjäytymisen ehkäisy**

Annettavan tuen ja palvelujen tavoitteena pidetään aina asiakkaan itsenäisen toimintakyvyn ja toimeentulon kehittämistä, säilyttämistä ja palauttamista. Asiakkaalle mahdollistuu itsenäinen asuminen ja omatoiminen selviytyminen päivittäisistä toiminnoista.

5) **Luottamuksellisuus ja yksityisyyden suoja**

Asiakkaiden asiat ovat usein arkaluonteisia ja koskevat asiakkaiden yksityisyyden ydinalueita. Asioiden salassapito suojaa asiakasta. Yksityisyyden suoja on perustuslain turvaama perusoikeus.²¹

7.6 JÄLKIHUOLLON TOIMEENPANON VASTUUT JA TYÖNJAKO

Jälkihuollon hyvä toteutus vaatii, että vastuut ja työnjako on selkeästi sovittu. Asiasta on jälkihuoltoa koskevissa eri yhteyksissä keskusteltu. Yhteiseksi näkemykseksi on tullut, että kaiken perusta ja alku on vanki itse. Hänellä on vastuu omasta elämästään, mutta hän saa elämänhallintaansa tukea niin halutessaan. Samoin tukea tarjotaan myös hänen läheisilleen. Kukin yhteistyötaho vastaa omasta toiminnastaan. Kokonaisvastuu on kunnalla ja siellä erityisesti sosiaalityöllä. Sosiaalityön sisällä Vammalassa vastuunkantajana ovat aikuispalvelut ja sosiaalityöpäällikkö.

Yhteydenoton jälkihuoltoasioissa tulee tapahtua siihen palveluntarjoajaan, kenen palvelusta kulloinkin on kyse. Tämä palveluntarjoaja päättää tarvitseeko työparia ja jos, niin kenet sellaiseksi kelpuuttaa. Mikäli tarve ei ole tarkkaan selvillä, vaan kyse on kokonaisuudesta ja monesta asiasta, yhteydenoton tulee tapahtua sosiaalityön lähivastavaan. Hän kartoittaa asiakkaan tarpeet ja koordinoi avun.

7.7 JÄLKIHUOLLON PAIKALLINEN MALLI JA TOIMENPITEET

7.7.1 Organisaatiouudistus, resurssit ja asiakas

Jälkihuoltomallin valmistelu piti Vammalassa aloittaa sosiaalityön organisaatiouudistuksesta. Sosiaalityö jaettiin palvelulinjoihin: aikuispalvelut, perhepalvelut ja tukipalvelut. Koska lisäresursseja ei vankien jälkihuollon järjestämiseen ollut saatavissa, piti nykyiset resurssit järjestellä uudelleen. Suodenniemen ja Vammalan liittyessä 1.1.2007 toisiinsa sosiaalityö sai yhden toimistotyön palvelusihteerin lisää. Tosin myös tehtäväalue laajeni. Palvelusihteerin saaminen kuitenkin mahdollisti sen, että vastuun- ja työnjakoa voitiin uudistaa ja tehtäviä vyöryttää alaspäin. Näin saatiin henkilöstön kaikki voimavarat ja jokaisen osaaminen optimaaliseen käyttöön sekä voitiin panostaa myös erityisosaamiseen. Asiakastyötä tekevien palvelusihteerien toimisto-tehtäviä vyörytettiin uudelle palvelusihteerille ja vastaavasti palvelusihteerit kykenivät ottamaan lisää sosiaalityön asiakastehtäviä hoitaakseen. Sosiaalityön palveluohjaaja keskittyi uusien asiakkaiden palvelutarvekartoituksiin ja palvelusuunnitelmiin. Tiimin sosiaalityöntekijä keskittyi perheiden palveluun aikuispalvelutiimissä. Sosiaalityöpäällikön toimenkuva uudistettiin niin, että hän tekee aiempaa enemmän vaativaa, haasteellista asiakastyötä. Uuden organisaation myötä resurssien käyttö ja osaaminen tehostui. Vankien jälkihuollosta tuli oma, selkeä tehtävä aikuispalvelutiimille. Uutta organisaatiota olen tarkemmin esitellyt kohdassa 7.1.

Uusi organisaatio on prosessilähtöinen ja asiakaskeskeinen. Tärkeää on asiakkaan ja työntekijän keskinäinen vuorovaikutus. Se ilmenee asiakkaan kunnioittavana kohtamisena ja asiakkaan kokonaisuuden hahmottamisena. Asiakas on oman asiansa asian tuntija. Vammalan kaupungin siirtyessä 1.1.2009 kaikkien hallinnonalojen osalta prosessiorganisaatioon työntekijöille on tulossa asiasta koulutusta siinä yhteydessä ja koulutusta annetaan muutoinkin sosiaalialan koulutuksena sekä käydään yhteistä keskustelua asiasta. Lähtökohta on hyvä, koska aikuistiimin työntekijät ovat päteviä ja ammatikoulutautuneita ja erityisesti palvelusihteerit omaavat pitkän vankan kokemuksen asiakastyöstä. Jokaisella on asiakasmyönteinen asenne.

7.7.2 Lähivastaava ja palveluohjaus

Kuten jo aiemmin olen todennut työnjaon ja vastuiden tulee olla selvät ja yksinkertaiset. Kaikkein selvintä oli nimetä yksi henkilö, joka ottaa vastuulleen vapautuvien vanneiden asiat. Sosiaalityön palveluohjaaja nimettiin Vammalassa tähän tehtävään lähivastaavana. Hänelle ammattinimekkeensäkin mukaisesti kuuluu palveluohjaus ja erityisesti sen koordinointi aikuispalvelutiimissä.

7.7.3 Palvelutarvekartoitukset ja palvelusuunnitelmat

Kaiken sosiaalityön lähtökohta on, että asiakkaan palvelujen tarve kartoitetaan ja sen pohjalta tehdään palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma käsittää asiakkaan hyväksymien ja hänelle hyväksi arvioitujen palvelujen kokonaisuuden. Palvelusuunnitelmaa tarkistetaan aika ajoin. Vammalan kaupungin sosiaalityön tulokortissa 2007 tavoitteiden onnistumisen erääksi menestystekijäksi on kaupunginvaltuusto päättänyt ottaa palvelutarvearviot ja palvelusuunnitelmat. Tulokortissa on myös päätetty, että nämä arviot ja suunnitelmat tehdään kaikille useamman kerran asioiville toistuvaisasiakkaille. Palvelusuunnitelmia asiakastyön välineenä on käsitelty Vankien jälkihuoltotyöryhmämme raportissa STM selvityksiä 2006:6. Tässä kehitysprojektissa niistä on ollut puhe kohdassa 5.3.

7.7.4 Palveluprosessi

Yhteistyöseminaarissa 15.9.2006 perustettiin sosiaalityön, terveystalouden, päihdepalvelujen, työvoiman palvelukeskuksen ja asuntotoimen edustajista ryhmä, jonka tehtäväksi annettiin valmistella jälkihuollon prosessimalli. Annoin ryhmälle ennakkomateriaalia ja ryhmäläiset pohtivat asiaa jo etukäteen. Ryhmä kokoontui kutsustani 4.4.2007 jalostamaan prosessimallin.

Asiakkaan prosessi etenee pääpiirteissään näin:

Asiakas → Palvelutarvearvio → Suunnitelma → Palveluohjaus: Tarvittavat palvelut.

Keskeiset palvelut, joihin kukin asiakas yksilöllisen tarpeen mukaan ohjataan, ovat asunto, työ/toiminnallisuus, päihde- ja muut hoidot sekä talouteen liittyvät tuet ja palvelut. Myös asiakkaan vapaa-ajan aktiviteetit ja läheiset huomioidaan. Kaikkein tähän sosiaalityö tarvitsee yhteistyökykyisiä ja – haluisia kumppaneita. Asiakkaan tilannetta arvioidaan uudestaan ajoittain ja tarvittaessa palvelusuunnitelmaa tarkistetaan.

ASIAKKAAN PALVELUPROSESSI

Henkilökohtainen tapaaminen, yhteydenotto puhelimitse/kirjeellä

- sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, palvelusihteeri

PALVELUJEN TARPEEN ARVIOINTI

- keskustelu asiakkaan kanssa

TALOUDELLINEN TILANNE

- etuuksien hakeminen uudelleen, esim. työmarkkinatuki, peruspäiväraha, eläke
- toimeentulotuki
- yhteistyökumppaneina Kela, työvoimatoimisto, TYP (työvoiman palvelukeskus), eläkelaitokset
- velat → ulosotto, lainat jne.
- yhteistyö velkaneuvonnan kanssa
- velkajärjestely

KUNTOUTUS

- sosiaalinen kuntoutus
- ryhmätoiminta: nuorten ryhmä Hyrkillä, perusturvakeskuksen Kunto-ryhmä Päihdeklinikan päiväkeskuksessa sekä Voimaryhmä Pajamäen toimintakeskuksessa

ASUMINEN

- useilla vankilasta vapautuneilla ei ole asuntoa
- yhteistyö kaupungin asuntotoimen ja yksityisten vuokranantajien kanssa

TERVEYS

- psyykinen ja fyysinen terveys
- työkyky tiiviisti yhteydessä terveyteen
- hoitotahoja mm. terveystakeskus, aluesairaala, psykiatrian poliklinikka, psykiatrisen sairaala
- apuna sairausloma, lääkitys, terapia, sairaalahoito
- tavoitteena kuntoutuminen !

TYÖ/KOULUTUS

- mikäli työkyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä → työnhakijaksi työvoimatoimistoon tai TYP:iin
- työn hakeminen
- työvoimapolitiittiset toimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus, työvoimapolitiittinen koulutus, kuntouttava työtoiminta, palkkatuki jne.)

PÄIHTEET

- useilla vankilasta vapautuvilla vangeilla on päihdeongelma
- tärkeänä yhteistyökumppanina Päihdekliniikka → avohoito
- päihdehoitolaitokset (maksusitoumukset laitoshiitoon)

ASIAKKAAN PALVELUSUUNNITELMA

- sisältää tiedon siitä, mitä asiakkaan kanssa yhdessä on suunniteltu asiakkaan elämäntilanteen parantamiseksi

Asiakkaan ohjaaminen asiakkaan tarvitsemien palvelujen piiriin

- ajanvaraukset, hoitoneuvottelut, yhteispalaverit, työnhaku- ja aktivointisuunnitelmat
- elämänlaadun ja elämäntilanteen parantaminen
- asiakkaan vastuuttaminen
- suunnitelmallisuus

Tilanteen tarkistaminen säännöllisin väliajoin

7.7.5 Henkilökohtainen asiointi

Vammalan kaupungin sosiaalityön tuloskortissa 2007 on kaupunginvaltuusto päättänyt hyvän asiakaspalvelun toteuttamiseksi siirtyä pääosin henkilökohtaiseen asiointiin. Monissa Suomen kunnissa siirryttiin asiakastyön lisääntyessä kirjalliseen hakemuskäsittelyyn. Näin tapahtui myös Vammalassa. Tämä oli pakon sanelema, koska henkilöstöresursseja ei katsottu taloussyistä voitavan lisätä. Asiakkaiden kannalta ja työntekijöiden syvällisen työn tekemisen kannalta ratkaisu ei kuitenkaan ollut hyvä eikä pitkällä aikavälillä säästäväkään, vaan päinvastoin. Monesti vankien asiat ovat niin monitahoiset ja niiden selvittäminen vaatii aikaa, että vain henkilökohtaisella asioinnilla päästään tuloksiin. Henkilökohtainen asiointi tarkoittaa laajempaa kokonaisuutta kuin vain vangin henkilökohtaista asiointia perusturvatoimistossa. Se tarkoittaa myös sosiaalityön asiakastyöntekijöiden niin palvelusihteerien kuin muidenkin henkilökohtaista käyntiä vankiloissa ja muissa eri palvelupisteissä vankiasiakkaan suunnitelma- ja muissa palaverissa. Jos vankiasiakkaan asia tulee vireille perusturvatoimistoon kirjallisena hakemuksena, siihen kuitenkin tartutaan henkilökohtaisesti. Kun työntekijä ensin on perehtynyt asioihin ja muodostanut oman näkemyksensä kirjallisen aineiston perusteella, hän ottaa yhteyttä vankilaan puhelimitse ja / tai käymällä vankilassa. Vankilan henkilöstö on myös tervetullut kuntien toimipisteisiin asioimaan yhdessä vankien kanssa.

7.7.6 Toiminnalliset, kuntouttavat asiakasryhmät

Uskallan sanoa, että tärkein toimenpide vangin palatessa vankilasta on järjestää hänelle työtä, työnluonteista toimintaa tai kuntouttavaa ryhmätoimintaa. Jos suora siirtyminen työmarkkinoille työvoimahallinnon palvelujen tukemana ei onnistu, järjestetään välittäviä työmarkkinoita muiden palveluntuottajien tuella. Vammalassa työvoimahallinto ja työvoiman palvelukeskus ovat luoneet kuntouttavasta työtoiminnasta tuettuun palkkatyöhön ja siitä edelleen työmarkkinoille johtavan aktivointitoimien ketjun. Ketjun toimenpiteillä on merkittävästi parannettu monen työttömän puutteellisia työelämävalmiuksia jopa niin että työllistyminen avoimille työmarkkinoille on onnistunut.

Aina työttömän siirtyminen ketjussa kohti itsenäisempää elämänhallintaa ja toimeentuloa ei kuitenkaan ole mahdollista. Tämän raportin luvussa kaksi on selvitetty vankiprofiilia ja vankien syrjäytymiseen johtaneita puutteita. Erityisesti rikoksen uusijoilla nämä puutteet korostuvat. Käytännön sosiaalityössä ja sitä ohjaavana olen havainnut, että joidenkin asiakkaiden kohdalla nämä välittävienkin työmarkkinoiden toimenpiteet ovat liian vaativia. Asiakkaat eivät kykene edes kuntouttavaan työtoimintaan. Vammalan sosiaalityössä ja vankien jälkihuoltomalliin liittyen olemme luoneet palveluja myös näille syrjäytyneille asiakkaille. Heille tyypillistä on heikko kyky sitoutua mihinkään toimintaan. On aloitettava pienin askelin ja matalin tavoittein. Tyytyväisiä olemmekin jo yhdestä selvästä päivästä tai puolesta päivästä viikossa.

Kaikkein syrjäytyneimmille olemme alun ponnahduslaudaksi tai pysyvämmäksi toimintamuodoksi luoneet toiminnallisia, kuntouttavia asiakasryhmiä. Näitä ryhmiä alaryhmineen on nyt toiminnassa kaksi, Kunto ja Voima –ryhmät. Kunto-ryhmä toimii päihdeklinikan päiväkeskuksen tiloissa. Sen toiminnan ovat suunnitelleet päiväkeskuksen ohjaajat yhdessä sosiaalityön aikuispalvelutiimin kanssa. Päiväkeskuksen ohjaajat toimivat ryhmän vetäjinä. Ryhmän kesto on 2 kk ja se kokoontuu kerran viikossa, torstaisin klo 8-12. Asiakkuus ryhmässä edellyttää päihteettömyyttä (alkoholi,

huumeet, lääkkeet päihtymystarkoituksessa). Asiakkaat puhallutetaan jokaisella kokoontumiskerralla. Jokaiselta kokoontumiskerralta täytetään osallistumislista. Jokaisella asiakkaalla on lisäksi oma kuntoutumiskäynti-passi, johon mukana olo ryhmässä merkitään. Mikäli asiakas on enemmän kuin kaksi kertaa ilman pätevää syytä estynyt saapumasta ryhmään tai saapuu ryhmään päihtyneenä menettää hän 20 % toimeentulotuen perusosastaan. Näistä ryhmän säännöistä ja niiden noudattamisesta laaditaan asiakkaan ja työntekijän allekirjoittama sopimus. Asiakkaan kanssa sovitaan myös niistä tiedoista ja toimenpiteistä, joita on mahdollista vaihtaa eri viranomaisten kesken. Asiakas allekirjoittaa niin halutessaan suostumuslomakkeen tietojen antamiseen yhteistyötä varten. Lomakkeessa asiakas suostuu siihen, että ryhmän ohjaajat voivat antaa, saada ja käyttää hallussaan olevia tietoja selvittäessään asiakkaan asioita ja mahdollisuuksia jatkokuntoutusta varten. Tahot, joille tietoja voidaan antaa, on nimetty. Asiakkaan tietoja saadaan käyttää vain siinä laajuudessa kuin se hänen asiansa hoitamisen kannalta on tarpeellista.

Toimintasisällöltään vastaava ryhmä, nimeltään Voima, on perustettu Mielenterveysyhdistys Voimia ry:n tiloihin ja toimii Voimian projektiohjaajan ja vapaaehtoistyöntekijöiden vetämänä. Voimian osaamisessa korostuu mielenterveyskuntoutuminen. Voima-ryhmässä alaryhminä toimii naisten ryhmä, sekaryhmä ja nuorten ryhmä. Molemmat ryhmät ovat muidenkin syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien käytettävissä kuin vankien. Vangeille ei heidän vähäisen määränsä vuoksi ole järkevää järjestää omaa ryhmää. Kuitenkin juuri Kunto- ja Voimaryhmän sisältöä ja osaamista tarvitaan vankien jälkihuollossa. Luvussa kaksi olen selvittänyt, että päihitteet ja mielenterveysvaikeudet ovat vangeilla keskeisiä. Mikäli asiakkaat jaksavat ja ovat kiinnostuneita he voivat ottaa osaa myös muuhun päivätoimintaan vaikka joka päivä tai osallistua muiden ryhmien toimintaan. Osallistumistaan asiakas voi lisätä jaksamisen ja motivaation mukaan. Jos voimat riittävät voi siirtyä kuntouttavaan työtoimintaan ja siitä edelleen palveluketjua pitkin kohti vapaita työmarkkinoita.

7.7.7 Tukihenkilötoiminta

Vankilasta vapautuminen on monesti kaaos. Vangeilla harvoin on yksinään kaikkien asioiden järjestelyissä tarvittavaa kestävyttä. Tukihenkilö on silloin hyvä apu ja vierellä kulkija. Monet tahot, kuten Tukitalo, päihdekliniikka ja seurakunta ovat kouluttaneet tukihenkilöitä. Tukitalolla on viimeksi järjestetty vapaaehtoisten tukihenkilöiden koulutus 3.5 - 7.6.2007(35 h/ 2 ov/3 op). Myös monissa vapaaehtoisjärjestöissä on saatavissa tukihenkilöitä. Vammalan perusturvalautakunta on vahvistanut tukihenkilötoiminnasta maksettavat palkkiot. Tukihenkilö on yksi asia, mikä huomioidaan ja otetaan puheeksi, kun tehdään palvelutarvekartoitusta ja suunnitelmaa.

7.7.8 Tukiasuminen

Vapautuvan vangin päivät täyttävän toiminnan lisäksi asumisen järjestäminen on tärkeä. Monen elämäntyylillä on sellainen, että asunto menee nopeasti alta. Vankilan turvallisten rajojen jälkeen asumista on opeteltava. Tukiasuminen ja sosiaalinen isännöinti ovat hyviä ensi askeleita asumisessa. Päihdekliniikan palveluihin kuuluu tukiasuminen, jota tarjotaan sekä yhteisöasumisena että yksittäisasumisena. Sosiaalityö on myös välivuokrannut tilakeskukselta vuokra-asuntoja asiakkaidensa käyttöön. Sosiaalisen isännöinnin käynnistämiseen on haettu hankerahaa, mutta vielä ei ole onnistuttu sitä samaan. Erittäin harmillista Suomessa on, että monin paikoin on luovuttu

osaavista, asiakasmyönteisistä talonmiehistä ja siirrytty huoltoyhtiöiden ostopalveluihin.

7.7.9 Talous- ja velkaneuvonta

Vammalan sosiaalityön toiminta-alue ja toimenpidevalikoima laajeni, kun keskushallinnosta siirrettiin 1.1.2007 alkaen sosiaalityön vastuulle talous- ja velkaneuvonta. Näin se saatiin entistä läheisempään yhteyteen sosiaalityön kanssa. Palvelu on osoittanut tärkeytensä erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja muiden syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien kohdalla.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävänä on antaa yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden suunnittelusta ja velkojen hoidosta, avustaa henkilöitä taloudenpidon suunnittelussa, selvittää velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustaa velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä sovinto velkojiensa kanssa sekä avustaa velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa. Neuvonta on asiakkaille maksutonta.

Talous- ja velkaneuvontapalvelujen tuottamisesta maksaa valtio korvauksen kunnille, mutta korvaus on riittämätön. Vammalan kaupungilla on talousarviossaan omaa lisärahoitusta 8000 euroa vuonna 2007.

7.7.10 Vapaa-aika ja harrastusten tukeminen

Liiallinen toimeton vapaa-aika johtaa helposti hallitsemattomaan päihteiden käyttöön. Humalassa tulee töppäiltyä ja uusi lähtö vankilaan on helposti edessä. Vapautuvalle on tärkeää löytää elämänhallintaa tukevia tukihenkilöiden ja läheisten lisäksi myös mielekkäitä harrastuksia. Näitä on mahdollista harkiten ja suunnitellen tukea täydentävänä toimeentulotukena tai ehkäisevä toimeentulotukena. Harrastustuki on hyvä palkkio, kun asiakas itse on osoittanut pyrkimystä positiivisiin muutoksiin elämässään.

7.7.11 Läheisryhmät

Vankeus koskettaa koko perhettä. Etenkin lapset saattavat koulussa tulla kiusatuiksi. Läheisten ryhmä olisi hyvä tukipaikka purkaa asiaan liittyvää pahaa mieltä ja saada vertaistukea ja lohtua. Seurakunta otti asian esille ja olisi mitä ilmeisimmin myös valmis organisoimaan läheisryhmän. Ks. kohta 7.2.11.

7.7.12 Asiantuntijaryhmät

Esitellessäni yhteistyötahoja olen jo kertonut myös monista asiantuntijaryhmistä, joita sosiaalityöhön liittyvissä asioissa kokoontuu. Ne ovat tärkeitä ja hyödynnettäviä myös vankien jälkihuollon yhteydessä. Ne käsittelevät ja kehittävät yleistä palveluntuottamista, mutta tarvittaessa asiakkaan luvalla myös yksilöasioita. Niissä on mahdollista hioa yhteiset palveluprosessit asiakkaan kannalta toimiviksi.

Vankien jälkihuollon prosessimallin valmistellut viiden avaintahon ryhmä toimii vankien jälkihuollon asiantuntijana jatkossakin tarvittaessa. Ks. kohta 7.7.3.

7.7.13 Tietopaketti

Tämän projektin yhteydessä olen jakanut vankien jälkihuoltoon liittyvää materiaalia eri yhteyksissä kaikille osanottajille. Sosiaalityön vastuualueen aikuispalvelutiimin osaamisen vahvistamiseksi olen koonnut ja jakanut kaikille tiimiläisille tietomapit. Näissä mapeissa on perustieto vankien jälkihuollosta lainsäädäntöineen ja muine ohjeineen. Työntekijä täydentää tietojaan kaiken aikaa itse. Pääosin sama tieto on annettu myös sähköpostitse, joten kukin voi tehdä asiasta oman atk-tiedoston.

7.8 KÄYTÄNNÖN VIRANOMAISYHTEISTYÖ

Uuden vankeinhoidon lainsäädännön aikaa on eletty hieman vajaa vuosi. Viranomaisyhteistyötä on ehditty uudessa hengessä jo harjoitella. Tätä yhteistyötä on tehty sekä yksilö- että yhteisötasolla.

Asiakastyötä Vammalan sosiaalityön aikuispalvelutiimistä on tehty ainakin Kylmäkosken, Satakunnan, Sukevan ja Turun vankiloihin. Asiat ovat liittyneet lähinnä asiakkaiden toimeentuloon, terveydenhuoltoon ja asumiseen. Turun ja Satakunnan vankiloissa on myös vierailtu. Vapautumissuunnitelmaa on oltu tekemässä yhden vangin osalta ja toisenkin vangin kohdalla oli tarkoitus tehdä, mutta tekeminen kariutui vangin kieltäytymiseen siitä.

Yhteisötason yhteistyö on liittynyt jälkihuollon uuteen tulemiseen ja tähän projektiin. On ollut koulutuksia ja työseminaareja. Kun Satakunnan vankilan henkilökunnan kanssa yhdessä mietimme, miten tehdä keskinäistä yhteistyötä, päädyimme vuosittaisiin työseminaareihin. Niitä on nyt pidetty yksi syksyllä ja yksi keväällä. Seminaareissa on tutustuttu toisiimme ja toistemme työhön sekä kuultu ajankohtaisia asioita yhteiseltä työkentältä ja myös sovittu yhteisistä työkäytännöistä. Vankilan väki on tullut tutuksi ja keskinäinen luottamus on kasvanut. Tämä luottamus on näkynyt muun muassa siten, että olen rohjennut kysyä heiltä neuvoja visaisissa muidenkin vankiloiden vankeja koskevissa asioissa. Kysymyksiini olen saanut hyvät vastaukset, joilla olen päässyt etenemään asiassa. Yhteydenpito on ollut molemminpuolista ja lämmitä. Työseminaarien pitämistä on tarkoitus jatkaa. Käytännön viranomaistyö uuden jälkihuollon kautena on lähtenyt hyvin ja varmasti, mutta rauhallisesti alkuun.

7.9 VANKIEN KUULEMINEN

Vangin osallisuus asioissaan on kaikkein tärkein. Ilman sitä ei ole tuloksekasta jälkihuoltoa. Tarkoitukseni oli suorittaa jonkinlainen kysely oman alueeni vangeille tämän projektin kuluessa. Mutta luovuin aikeestani, kun sain tietää, että Pikassoksessa on vastikään valmistunut asiasta tutkimus. Tampereella 7.6.2006 pidetyssä koulutustilaisuudessa projektityöntekijät Katariina Pekkola ja Teija Sundman esittelivät tutkimustaan. Raporttiin, Lainrikkoja-asiakkaiden näkökulma palveluihin ja niissä tehtäviin suunnitelmiin, voi tutustua Pikassoksen nettisivuilla www.pikassos.fi.

Raportin mukaan vangeilla on aito halu muuttaa omaa elämää, mutta eväät muutokseen voivat olla vähäiset ja käsitys omista voimavaroista puutteellinen. Asiakkaat ovat

haastatteluissa esittäneet tulevaisuuden tavoitteekseen rikoksettomuuden, päihteettömyyden, oman asunnon, työn, toimivat sosiaaliset suhteet ja mielekkään vapaa-ajan. Muutostarpeet ovat useilla elämän alueilla. Yhteiskunnan palvelut ovat hajanaisia ja sattumanvaraisia. Monet erilliset asiakkuudet vaativat asiakkaalta tietoa palveluista ja organisaatioista, organisointikykyä, aikaa ja rahaa. Näitä resursseja lainrikkoja-asiakkailla ei aina ole käytössään. Ilman omaa aktiivisuutta asiakkaat jäävät helposti palvelujen ulkopuolelle ja palveluissa unohtuu kokonaisuus. Haastateltavat kertovat kulkevansa viranomaiselta toiselle ja yhdessä toimipisteessä tartutaan vain yhteen muutostarpeeseen kerrallaan.²²

7.10 TIEDOTUS

Tiedotus on ollut yksi tämän projektin tehtävistä. Sitä tämä projektityö jo sinälläänkin palvelee. Projektin loppuraportti on tarkoitus saada Vammalan kaupungin nettisivuille syksyn 2007 kuluessa. Tiedotusta on ollut koko ajan projektin edetessä. Tiedottaminen on tapahtunut henkilökohtaisesti ja ryhmätiedotuksena. Se on kohdentunut tarkoituksellisesti niille, jotka ovat tietoa työssään tarvinneet. Monessa tilaisuudessa olen ollut asiasta puhumassa tai muuten vain vastaamassa kysymyksiin. Vastaanotto on ollut yleisesti ottaen myönteinen, mutta olen tavannut myös henkilöitä, jotka eivät ole pitäneet asiaa kovinkaan tärkeänä. Juuri silloin olenkin nähnyt tiedotuksen erittäin tärkeäksi ja käyttänyt tilaisuutta hyväkseni. Uuden vankeuslainsäädännön eräät asiat ovat melko helposti ylittäneet uutiskynnyksen ja nousseet puheenaiheeksi TV:ssä ja lehdisissä. Tällaisia ovat olleet mm. valvottu koevapaus ja tiukennettu vankiposti. Jälkihuoltoasia yksinään ei ole ollut paljon esillä. Toisaalta se on ollut hyväkin, että viranomaiset ovat saaneet rauhassa suunnitella yhteistyökäytäntöjään. Vammalan kaupungilla ja Vammalan seutukunnalla tiedotukseni on ollut niin kattavaa, että kukaan jota asia jollakin lailla koskee, ei ole jäänyt tietoa paitsi.

8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vankien hyvän jälkihuollon toteutumisessa on useita riskejä. Muun muassa:

- vangin motivoituminen itsensä kuntouttamiseen
  - henkilöstön sitoutuminen
  - organisaatioiden toimivuus
  - yhteistyön toimivuus ja yhteistyökyvyn riittävyys
  - resurssien riittävyys
  - vankien jälkihuollon ajankohtaisena ja tärkeänä pitäminen muiden toimintojen ohella
  - jälkihuoltoa parhaiten tukevien käytännön keinojen löytyminen ja käyttöönotto
- Tässä kehitysprojektissa olen havainnut nämä riskit ja yrittänyt paneutua niihin. Mikään kuitenkaan ei ole itsestään selvää.

Jos vanki itse ei motivoitu kuntoutukseensa, jälkihuolto ei pääse toteutumaan. Päätös on vangin valinta. Meillä Vammalassa on näin jo käynytkin. Vapautumissuunnitelman tekeminen jäi, koska vapautuva ei nähnyt siihen tarvetta. Pohdittava kysymys onkin, miten tehdä jälkihuolto niin houkuttelevaksi, että sitoutuminen siihen tapahtuu luonnostaan. Motivointiin on panostettava koko vapausrangaistuksen ajan. Yhtäkkiä

se ei tyhjästä synny. Lupaukset paremmasta ja elämänhallinnan tavoiteltavuus on myös lunastettava: on luotava konkreettista näyttöä siitä, että itsensä kuntouttaminen kannattaa. Näytön on oltava arkista tietoa vapautuvalle siitä, että kuntoutumisprosessiin ryhtyminen tuo enemmän etuja kuin vanhaan rikolliseen elämäntapaan palaaminen. Mitä ne edut sitten ovat? Ne ovat arjessa kantavia asioita, jotka eivät koettele liikaa hermoja. Vapautuvan talous on saatava kuntoon, on oltava elämänhallintaa tukeva asunto, on oltava aktiviteetteja ja mahdollisuus nousta kykyjensä mukaan työmarkkinoilla eteenpäin ja mikä tärkeintä on saatava sosiaaliset suhteet kuntoon. Mikään ei ole pikku juttu. Lisäksi vapautuva ei jaksa odottaa, hän on odottanut jo kauan. Kaikki elämän parannukset olisi tapahduttava nopeasti ja joustavasti. Osana tätä kehitysprojektia olen yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa luonut ja koordinoinut Vammalaan näitä elämänhallintaa edistäviä toimenpiteitä. Niitä olen kohdassa 7.7 esitellyt. Osa niistä on vanhoja, joita nyt olen uudistanut jälkihuollon uusia vaatimuksia vastaaviksi. Kaikki ovat kuitenkin vasta alullaan. Niiden hyvä toteutus vaatii aikaa ja harjoittelua. Tämä harjoitteluvaihe valitettavasti myös pudottaa monia hyviä jälkihuoltokandidaatteja. Läheissuhteiden tukemista ei vielä ole päästy edes alkamaan. Läheissuhteet ovat vapautuvalle se arjen kenttä, jossa hän kaiken aikaa toimii ja josta hänen pitäisi ammentaa suurimmat voimavaransa, kuten itsetuntonsa. Läheissuhteista ei voi ammentaa, jos niihin ei ole annettu. Läheisten ihmisten pitäisi saada vertaistukea ja tietoa, miten olisi hyvä etenkin tässä kriittisessä alkuvaiheessa toimia. Jotta läheiset jaksaisivat raskaan osansa, heidän olisi saatava tukea ja arvostusta. Läheistyötä olisi ideoitava ja nostettava se paremmin näkyväksi.

Jos ei vangin sitoutuminen ole automaattista, ei ole auttajienkaan. Vankien jälkihuoltotyö on vaativaa ihmissuhdetyötä, jossa työntekijä tarvitsee monenlaista tietoa ja taitoa sekä persoonallista kykyä juuri tähän työhön. Työntekijän on tunnettava yhteiskunta ja lainsäädäntö sekä vankien alakulttuuri. Hänen on oltava aidosti kiinnostunut ja omattava myönteinen ihmiskäsitys. Hänen on osattava tehdä ylisektorista työtä. En jatka luetteloa enempää, koska näin ylivertaisia ihmisiä tuskin on. Paljon asiassa auttaa se, että yhteiskunta luo auttajille heidän toimintaansa tukevat työolosuhteet. Melko pian tämän kehitysprojektin alussa minulle selvisi, että vanhalla organisaatiolla ei voida toimia. Tämän havaitseminen oli raskasta, koska ymmärsin, että organisaation uudistaminen vaatii paljon työtä. Mutta kun se nyt on tehty, on jo nähtävissä sen positiiviset vaikutukset muun muassa vankien jälkihuoltotyössä. Työntekijät ovat innostuneita ja he ovat alkaneet toimia verkostomaisella työotteella. Kokonaisuusvaltaisuus ja laaja yhteistyö on ainut mikä heille kelpaa, koska yksittäisratkaisut eivät pitkälle kannu. Organisaation uudelleen luomiseen on keskeisenä liittynyt resurssien uusi kohdentaminen. Tässä kehitysprojektissa resurssien uudelleen kohdentaminen on ollut tosi haasteellista, koska resursseja on liian vähän vaikka niitä kuinka päin järjestelisi. Tii- mityöstä ja työnohjauksesta työntekijät saavat voimaa. Työntekijöiden tukiverkoston rakentamisessakin olemme Vammalassa vasta alkutekijöissään. Tarkoituksena on saada riittävän tasokasta ulkopuolista työnohjausta aikuispalvelutiimille.

Työntekijöiden sitoutumiseen ulkoisten reunaehtojen lisäksi vaikuttavat myös sisäiset reunaehdot. Tarkoitan näillä työntekijöiden omia ominaisuuksia, suuntautumisia ja valintoja. Ratkaisevaa on, onko työntekijä kiinnostunut vankien jälkihuoltotyöstä. Siihen taas vaikuttanee se, tunteeko hän saavansa työstään mielihyvää. Tätä ohjaa hänen omat ominaisuutensa ja suuntautumisensa sekä ympäröivän yhteiskunnan suhtautuminen. Näiden asioiden pohjalta hän tekee valintansa. Nyky-yhteiskunnassa on paljon kilpailevia alueita. Lainsäädäntöuudistuksia sosiaali oikeudessa tehdään alinomaa.

Kilpailijoista ei ole pulaa. Lastensuojelulainsäädäntö uudistuu 1.1.2008. Se ja monet muut alueet ovat vankityötä hoidokkaampia ja arvostetumpia. Yksittäinen työntekijä on tärkeä vaikuttaja. Hänen toimintansa vaikutukset ulottuvat yksilövaikutusten lisäksi alueellisiin vaikutuksiin. Se miten hän jälkihuoltotehtävänsä tekee, näkyy alueellisesti kuntakohtaisina eroina. Tähän paljolti vaikuttaa se, koetaanko vankien jälkihuoltotyö kunnassa mielekkääksi. Onko se priorisoitu esiin? Meillä Vammalassa on sikäli hyvin, että meillä on innostuneet työntekijät ja yhdessä hyvin toimiva aikuispalvelutiimi. Osaltaan siihen on vaikuttanut minun työskentelyni ministeriöiden jälkihuoltotyöryhmässä ja jatkona tämä kehitysprojektityöni, jolla olen asiaa pitänyt esillä ja tärkeänä. Omalta vastuualueetasolta ylöspäin mentäessä ei vankien jälkihuoltotyön arvostaminen olekaan niin selvää. Suorat kustannussäästöt jäävät pieniksi pienen asiakasvoilymin johdosta eikä asiakkaan ja hänen läheistensä henkiset tunnesäästöt ole helposti mitattavissa saati todennettavissa. Toivon ja uskon, että kaupungin johto kuitenkin näkee riittävän selvästi tämän projektin tuomat edut kuntalaisille.

Kaupungin johto ja yksittäinen kunta on puolestaan sidoksissa laajempaan kontekstiin. Valtion ja kuntien keskinäinen rajankäynti resursseista ja tehtävistä kärjistyy usein juuri huono-osaisten kohdalla. Kenelle kuuluu vastuu? Kukaan ei sitä näytä ottavan. Samaan asiaan kuin vapautuvien vankien kohdalla törmää myös mielenterveyskuntoutujien kohdalla. Yhteisötason ongelmat eivät olekaan paikallistason ratkaistavissa. Vapautuvien vankien jälkihuoltotyön kehittäminen tulisikin saada poliittisesti kilpailukyiseksi, jotta siinä voitaisiin edes odottaa tuloksia. Valtion tulisi ottaa suurempi ohjausvastuu. Sitä nyt näillä ministeriöiden suosituksilla yritetään. Kuntanäkökulmasta katsoen ohjaus on kuitenkin liian kevyttä johtaakseen asian vahvaan esille ottoon kunnassa. Kuntajohto suosii niitä toimenpiteitä, joilla edistetään oman kunnan nousua. Ratkaisevaa on valtion talousohjaus. Vankien jälkihuoltotoimet eivät ole tietääkseni saaneet missään yhteiskunnallisen prosessin vaiheessa taloudellisia panostuksia. Tämän on vankiloiden johto tuonut voimakkaasti esiin. Asia pätee myös kuntatasolla. Raha ohjaa toimintaa kunnissa. Ja kun rahaa ei tule, on asian tekeminenkin toisarvoista. Vankien jälkihuoltotyötä ei tulisikaan jättää yksittäisten kuntien taloudellisten resurssien harteille ja kiinnostuksen varaan, vaan asian kehittäminen ja ohjaus tulisi organisoida maakunnallisesti. Itse työ ja toiminta säilyisivät kuntien ja kuntatyöntekijöiden sekä niiden yhteistyökumppaneiden tehtävänä, mutta tuki työhön saataisiin alueellisesti toimivalta organisaatiolta. Itse olen ollut sosiaalialan osaamiskeskuksen jaostossa vuosia ja sen kokemuksen pohjalta kannatan osaamiskeskusten suurempaa vastuunottoa vankien jälkihuollon ohjaustyössä. Toinen vaihtoehto olisivat lääninhallitukset tai ne ja osaamiskeskukset yhdessä. Nähtäväksi jää miten lääninhallitusten rooli ja resurssit kehittyvät Vanhasen uuden hallituksen kaudella.

Taidan olla anteeksipyyntöni velkaa, kun maalasinkin vankien jälkihuoltotyön reunaehdot näin mustiksi. Halusin tuoda teille esiin, että tässäkin asiassa vaikuttavat laajemmat yhteydet. Ei yksittäinen kuntatyöntekijä eikä edes kumppanuusverkosto ratkaise kaikkea. Mutta lohdutan, että niidenkin merkitys on suuri. Juuri tämä näkyy tässä projektissa. Paljon hyvää on saatu aikaan ja ainakin alulle. Vammalan seudulla yhteistyötahto on ollut kiitettävän innokasta. Kaikille tilaisuuksiin ja pohdintaan kutsutut tahot ovat tulleet ja pureutuneet asioihin. Vankien jälkihuollosta on täällä tullut yhteinen asia. Se, onko yhteistyökyky ollut riittävää ja toimivaa, jää myöhemmin todennettavaksi. Uudessa 1.10.2006 voimaan astuneessa vankeuslainsäädännössä uutta on ollut vaatimus viranomaisten välisestä suunnitellusta yhteistyöstä. Täällä tämä lainsäädäntöohjaus on alkanut tuoda tuloksia, kun asioita ei jätetä enää sattuman varaan.

Yksittäisen työntekijän osaamisen kasvu ja eriytyminen on myös totta. Sen toteutuminen on vaatinut minulta uudenlaista suhtautumista omaan työhöni, muutosjohtajuutta. Se on vaatinut myös koko Vammalan sosiaalityön palvelujärjestelmän modernisointia. Tämä muutostyö on ollut vankien jälkihuoltotyön kehittämisen lisäksi merkityksellistä myös muun sosiaalityön kehittymisen kannalta. Vankien jälkihuoltotyön tuomat hyödyt ovat koituneet koko vastuualueen hyödyksi. Sosiaalityön siirtyminen prosessoriorganisaatioon on ollut pioneerityötä koko kaupungin hallinnon kannalta. Vammalan kaupunki on 1.1.2009 siirtymässä prosessoriorganisaatioon. Tästä näkökulmasta katsottuna tämän kehitysprojektin merkitys on tehtävänsä laajempi.

Tässä kehitysprojektissa on luotu ja uudistettu toiminnallisia jälkihuollon tekemisen keinoja. Tällä projektilla olen halunnut tulla lähelle vankien arkea ja vaikuttaa konkreettisesti työn/ toiminnan ja asunnon saantiin, päihdeongelmien helpottamiseen sekä läheissuhteisiin. Työtä on kuitenkin vielä tehtävä paljon. Esimerkiksi kysymys, miten saada nämä kehitetyt toiminnot niin matalakynnyksiksi, että ne ovat helposti vankien saavutettavissa ja vielä houkutteleviakin, odottaa vastausta.

Selväksi on tullut, että ministeriöiden jälkihuoltosuositusten toteutuminen kunnissa vaatii aikaa. Hyvää asiaa ei pidä jättää tähän. Valtion on järjestettävä kuntia tukeva alueellinen jälkihuollon ohjaus ja seurattava sen ja koko jälkihuollon toteutumista. Jos asia jää vain kuntien hyvän tahdon varaan, se unohtuu. Vaikka Vammalassa olemme edistyneet hyvin jälkihuollon yhteistyössä ja toteutuksessa, pelkään, että edes tällä seutukunnalla jälkihuoltotyö ei kaikissa kunnissa uudistu. Seutukunnan kunnat saattavat huokaista, että ”onhan nyt tehty”, kun täällä on tämä Vammalan kehitysprojektikin ollut ja kun sen monet yhteistyötahot ovat samat kaikkien kuntien osalta. Toivonkin, että kuntien yhteistyökumppanit ottavat jälkihuollon omakseen ja uudistavat työtettä koko seutukunnan alueella.

Nähtäväksi jää myös pystytäänkö eri tahojen tekemä vankien jälkihuolto toteuttamaan sellaisena yhteisenä prosessina, jolle on asetettavissa yhteiset tavoitteet ja yhteinen, ihmistä arvostava päämäärä. Tämä kehitysprojektini on ollut yhden naisen projekti, jonka olen toteuttanut ilman ohjausryhmää ja ilman hankerahoitusta muun työhöni ohella ja pääosin vapaa-ajallani. Siksi toivon sitä näistä lähtökohdista myös arvioitavan. Itse olen saanut tästä kehitysprojektista paljon. Uskon, että tämän projektin myötä henkinen kasvuni ihmisenä on edistynyt. Olen tyytyväinen, kun muistan, että kasvu vaatii aikaa. Kiitän kaikkia tätä kasvua tukeneita.

VIITTEET

- ¹ Asettamispäätös STM055:00/2005
- ² Vuosikertomus 2005. Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos. Rikosseuraamusvirasto
- ³ Muiluvuori, Marja-Liisa (1.5.2005)
- ⁴ Pitkäkoski Pauli (18.1.2007) ja Vammalan kihlakunnan poliisilaitoksen rikostilasto 2000 - 2006
- ⁵ Virtanen Rita (28.11.2002)
- ⁶ Toimeentulotukitilasto 2005. Stakes
- ⁷ Asuntotilasto 2005 (www.ara.fi/tilastot)
- ⁸ Selvityksiä 2006:6 Sosiaali- ja terveysministeriö, Oikeusministeriö, Suomen Kuntaliitto
- ⁹ Kervinen Satu (15.11.2006) ja Vammalan kaupungin asuntotilasto
- ¹⁰ Vartiainen Heikki ja Vankien terveystutkimus 2005-2006
- ¹¹ Työttömyystilastotiedot (www.mol.fi)
- ¹² Suomen säädöskokoelma 2005 (n:o 767-788)
- ¹³ Aamulehti (14.1.2007, 5.2.2007)
- ¹⁴ Aamulehti (8.2.2007)
- ¹⁵ Aamulehti (9.11.2005)
- ¹⁶ Mohell Ulla (2004)
- ¹⁷ Vammalan kaupungin strategia (12.12.2005), www.vammala.fi/vammalainfo/strategia
- ¹⁸ Vammalan kaupungin talousarvio vuodelle 2006 ja taloussuunnitelma vuosille 2006 - 2008
- ¹⁹ Perusturvakeskuksen strategia (16.2.2005)
- ²⁰ Sosiaalityön strategiset tavoitteet ja tuloskortti 2007
- ²¹ Tuori Kaarlo (2000)
- ²² Pekkola Katariina & Sundman Teija (2006)

LÄHTEET

- Aamulehti, artikkelit 9.11.2005, 14.1.2007, 5.2.2007, 8.2.2007
 Asettamis päätös. Sosiaali- ja terveysministeriö 055:00/2005
 Asuntotilasto 2005. Asuntorahaston tilastot.
 Karsikas, Vuokko (2000) Vankeja koskeva sosiaalityö. Yhteen veto kuntien sosiaali-toimen ja vankiloiden välistä yhteistyötä koskevasta kyselystä. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston moniste.
 Karsikas, Vuokko – Sunimento, Kati (2004) Vankien sijoitus ulkopuoliseen laitokseen vuonna 2003. Rikosseuraamusviraston monisteita 9/2004
 Karsikas, Vuokko (2005) Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantumisen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005
 Kervinen, Satu (15.11.2006) Puhelinkeskusteluna tiedot Vammalan kaupungin asuntotilastosta
 Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2004
 Mohell, Ulla Aluevankilat (moniste)
 Mohell, Ulla (2004), Rangaistusajan suunnitelma (moniste)
 Muiluvuori, Marja-Liisa Vangit vankiloittain ja vankeinhoitoalueittain 1.5.2005. Rikosseuraamusvirasto
 Opiskelu rangaistuslaitoksissa 2004. Rikosseuraamusvirasto
 Pekkola, Katariina – Sundman Teija (2006) Lainrikkoja-asiakkaiden näkökulma palveluihin ja niissä tehtäviin suunnitelmiin
 Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003
 Pitkäkoski, Pauli. Lehtiartikkeli 18.11.2007. Tyrvään Sanomat
 Päihdetyö vankilassa. Elokuu 2005. Rikosseuraamusvirasto
 Stenberg, Carl-Olof – Karsikas, Vuokko (2005) Kuntouttava vankityö vuonna 2004. Rikosseuraamusviraston monisteita 2/2005.
 Raportti sosiaalialan kehittämisestä lainrikkojatyön kontekstissa. Pikassos Oy 2004
 Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuolto-työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:6
 Suomen Säädoskokoelma 2005 n:o 767-788, 2006 n:o 509, 2007 n:o 265-266
 Tietoja vankitoiminnoista vuonna 2004. Vankitoimintojen ohjaus. Rikosseuraamusviraston monisteita 4/2005
 Toimeentulotukitilasto 2005. Stakes
 Tuori, Kaarlo (2000) Sosiaalioikeus
 Työttömyystilastotiedot. Työministeriö.
 Vammalan kaupungin perusturvakeskuksen strategia . www.vammala.fi
 Vammalan kaupungin sosiaalityön strategiset tavoitteet ja tulokortti 2007. www.vammala.fi
 Vammalan kaupungin strategia (12.12.2005). www.vammala.fi
 Vammalan kaupungin talousarvio vuodelle 2006 ja taloussuunnitelma vuosille 2006-2008. www.vammala.fi
 Vammalan kihlakunnan poliisilaitoksen rikostilasto 2000-2006
 Vankeinhoidon päihdestrategia vuosiksi 2005-2006. Vankeinhoitolaitos
 Vartiainen, Heikki, Vankien terveydenhuollon perusasioita (moniste)
 Virtanen, Rita (28.11.2002) Syrjäytyminen - sydämellään näkee (moniste)
 Vuosikertomus 2005. Kriminaalilaitos & Vankeinhoitolaitos. Rikosseuraamusvirasto

LIITE 1

LÄNSI-SUOMEN ALUEVANKILAN
YHTEYSTIEDOT

Vankila	Osoite	Puhelin
Kylmäkosken vankila	PL 101/ Vanhamaantie 26 37911 KYLMÄKOSKI	0103683500
Käyrä	Pappilantie 36 21370 AURA kk	0103684500
Satakunnan vankila	PL 50 / Toivarintie 581 32701 HUITTINEN	0103684300
- Huittinen	”	”
- Köyliö	Vankilantie 515 27750 KÖYLIÖ	”
Turun vankila	PL 50 20251 TURKU	0103684500
Vaasan vankila	PL 23 / Rantakatu 65101 VAASA	0103683800
Vilppulan vankila	Kotiniementie 67 35700 VILPPULA	0103684000

LIITE 2

LOUNAIS-PIRKANMAAN KUNTIEN JA LÄHIKUN-
TIEN SOSIAALIVIRASTOJEN YHTEYSTIEDOT

Kunta	Osoite	Puhelin
Huittisten sosiaalitoimisto	Risto Rytin katu 36 32700 HUITTINEN	02-5604111
Mouhijärven sosiaalitoimisto	Uotsolantie 49 38460 MOUHIJÄRVI	03-51801
Punkalaitumen perusturvatoimisto	Iso-Jaakkolantie 26 31900 PUNKAL Aidun	02-760801
Vammalan perusturvatoimisto	PL 23 /Aarnontie 2 A 38201 VAMMALA	03-52131
Äetsän perusturvatoimisto	PL 24 / Keikustie 3 32741 ÄETSÄ	03-51381

LIITE 3

VANKIEN JÄLKIHUOLTOTYÖRYHMÄN
KANNANOTOT JA SUOSITUKSET

Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset toimenpiteistä vankien jälkihuollon kehittämiseksi ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi yhteistyössä kuntien, Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihoitolaitoksen kanssa siten, että vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat sekä kuntien hoito-, huolto- ja kuntoutussuunnitelmat tukevat toisiaan ja asiakkaiden selviytymistä. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä kunnan sosiaali- ja terveystoimessa että rikosseuraamusjärjestelmässä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan ja hänen läheistensä etu.

Työryhmä pitää tärkeinä seuraavia toimenpiteitä:

1. Suomessa on erittäin tehokas terveydenhuollollinen ensihoitojärjestelmä. Vastavia palveluja tarvitaan myös sosiaalitoimen puolelle. Ensihuoltojärjestelmä toimisi päihde- ja mielenterveysongelmaisten, asunnottomien sekä lainrikkojataustaisten asiakkaiden palvelujärjestelmänä, johon keskitettäisiin tarvittava erityisosaaminen ja joka tekisi yhteistyötä mm. rikosseuraamusalan kanssa seudullisesti tarkennettavan toimintamallin mukaisesti. Ensihuoltojärjestelmän muodostamiseen liittyviä pilottihankkeita käynnistetään vuoden 2007 aikana.
2. Kuntien kuntoutussuunnitelmat, vankiloissa tehdyt rangaistusajan ja vapauttamissuunnitelmat sekä Kriminaalihoitolaitoksen suunnitelmat nivotaan yhteen ennen rangaistuksen suorittamista ja sen jälkeen.
3. Psykososiaalisen kuntoutuksen, erityisesti päihdekuntoutuksen jatkuvuudesta on huolehdittava. Siviilissä aloitettua kuntoutusta tulee tarvittaessa jatkaa seuraamuksen aikana ja toisaalta vapautuminen ei saa katkaista kuntoutusjatkumoa.
4. Asuntojen ja etenkin riittävästi tuettujen asuinyksiköiden puute on yksi keskeisimpiä rikosseuraamusasiakkaiden selviytymisen ja yhteiskuntaan integroitumisen esteitä. Sosiaalisen asuntopolitiikan ohella on kyettävä vastaamaan myös päihde- ja mielenterveysongelmaisten vaativan asuttamisen haasteisiin lisäämällä tuettua asumista ja sosiaalista isännöintiä.
5. Työhallinnon, kuntien ja Kansaneläkelaitoksen yhteisiä työvoiman palvelukeskuksia käytetään nykyistä tehokkaammin rikosseuraamusasiakkaiden työhön sijoituksen tukena. Työvoiman palvelukeskusten tulee huolehtia siitä, että julkiset työvoimapalvelut ovat nykyistä paremmin myös vankien käytettävissä.

6. Vankila-aikana selvitetään asiakkaan työkyky ja mahdollinen eläke-edellytysten täyttyminen yhteistyössä vankilaterveydenhuollon ja työvoiman palvelukeskusten kesken.
7. Vankilaterveydenhuollon tulee varmistaa myös opioidiriippuvaisten vankien hoidon tarpeen arviointi sekä yhtäläinen vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoitojen toteutuminen, mihin tulee sisältyä myös psykososiaalinen tuki.
8. Vangin mahdollisuuksia pitää yllä suhteita perheeseensä ja muihin tärkeisiin läheisiinsä tulee tukea, vankiloiden perhetapaamistilojen laatua on kehitettävä ja omaisten pääsy tapaamisiin on turvattava tarvittaessa toimeentulotuen keinoin. Lähisuhdeväkivaltaan tulee puuttua rangaistuksen suorittamisen aikana yhteistyössä vankilaviranomaisten ja sosiaaliviranomaisten kesken.
9. Lasten oikeus turvalliseen lapsuuteen tulee varmistaa rikosseuraamusalan sosiaalityön ja kunnallisen sosiaalitoimen yhteistyönä vanhemman rangaistuksen aikana. Lapsen sijoittamista vanhempansa kanssa vankilaosastolle koskevan päätöksen tulee aina perustua lapsen etuun, jonka arvioivat lastensuojeluviranomaiset.
10. Yhteistoimintatahojen tietojen vaihdon käytäntöjen tulee olla selkeitä ja mahdollisimman yksinkertaisia.